

PERENNOJEN KÄYTÖN HISTORIAA SUOMESSA

Lepaan puiston perennat

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Lepaa, puutarhatalouden koulutusohjelma

Syksy 2016

Viivi Mattila

Puutarhatalouden koulutusohjelma
Lepaa

Tekijä	Viivi Mattila	Vuosi 2016
Työn nimi	Perennojen käytön historiaa Suomessa – Lepaan puiston perennat	

TIIVISTELMÄ

Tämän työn tavoitteena on tutkia Lepaan puiston alueella käytettyjen perennojen historiaa. Lepaan vanhoja perennaistutuksia ei ole aikaisemmin tarkasti tutkittu, eikä aluksi ollut varmuutta tarvittavan materiaalin olemassaolosta. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää ja dokumentoida tätä puuttuvaa tietoa. Työn tilaajana toimi Hämeen ammattikorkeakoulu.

Tämä opinnäytetyö on luonteeltaan tutkimuspainotteinen opinnäytetyö, jossa on kerättyjen aineistojen avulla pyritty vastaamaan tutkimuskysymykseen Lepaan alueen perennojen käytöstä historian saatossa. Teoriaosuus, jossa käsitellään perennojen käytön muuttumista 1400-luvulta tähän päivään, on koostettu kirjallisista lähteistä, jotka vaihtelevat 1900-luvun alun kirjallisuudesta tämän päivän verkkojulkaisuihin. Tutkimusosassa on käytetty Lepaan puutarhamuseon kirjastosta löytyneitä perennaistutusten pohjakarttoja, joista otettujen valokuvien perusteella on piirretty tässä työssä esiintyvät istutusaluekartat. Materiaalin vähäisyyden vuoksi käytettävissä oli vain 1950-luvulla pohjakartat.

Materiaalin puutteellisuuden vuoksi Lepaan istutusten vertailu kirjallisuudessa esiintyneisiin eri aikakausien perennoihin on haastavaa. 1950-luvun perennaistutuksia tutkiessa kuitenkin huomaa, että perennat vastasivat melko hyvin 1900-luvun alussa Suomeen viljelyyn tulleita perennoja. Lepaalla kasvaneita perennoja pystyi vertaamaan myös nykypäivään, jolloin huomasi erityisesti lajikkeiston muuttuneen hyvin paljon noin 60 vuodessa.

Opinnäytetyöstä voi nähdä perennojen käytön muuttumisen lisäksi myös yhteiskunnallisen muutoksen. Puutarha on ollut ihmiselle kautta historian tapa näyttää varallisuutensa ja yhteiskunnallinen asemansa.

Avainsanat Puutarha, perenna, monivuotisen kasvit, historia

Sivut 62 sivua, joista liitteitä 5 sivua

Degree programme in Horticulture
Lepaa

Author	Viivi Mattila	Year 2016
Subject	The History of Using Perennials in Finland – Perennials in Lepaa Park	

ABSTRACT

The aim of this thesis was to study old planting areas in Lepaa and its perennial plants. The subject has not been studied much before and at first there were no certainty of existence of any materials about the old perennials. The purpose of this thesis was to be the document that holds the information of the possible old material. This thesis was commissioned by Häme University of Applied Sciences.

The thesis has emphasis on study and it aims to answer a question of how perennials have been used in Lepaa through its history. The theory of this study is gathered from multiple written publications with a wide range of age. The theory section covers the history of perennial using in Finland from the 15th century to this day. The actual study part of this thesis is concentrated on perennials in Lepaa, which were studied from the old planting maps from 1950's found from the Garden Museum library of Lepaa. The maps shown in this thesis were drawn from the photographs taken from those old planting maps.

The lack of material made it hard to compare Lepaa's perennials to the information presented in the theory part. However, when comparing the 1950's perennials to the beginning of the 1900 century's perennials there can be seen a lot of similarities. Lepaa's perennials can also be compared to perennials used nowadays and discover how much especially varieties have changed in 60 years.

This thesis gives information not only about the use of perennials, but also about the change in society. Gardens and ornamental plants have always been a way to show man's wealth and social status.

Keywords Garden, perennials, herbaceous perennials, history

Pages 62 pages including appendices 5 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	PERENNAT SUOMEN PUUTARHAHISTORIASSA.....	2
2.1	1400–1600-luvut.....	2
2.2	1700-luku.....	4
2.3	1800-luku.....	6
2.4	1900-luku.....	9
2.4.1	Perennat 1900-luvun alun kirjallisuudessa	10
2.4.2	Perennalajiston ja nimistön muuttuminen 1900-luvulla	12
3	LEPAAN KARTANON PERENNAT	13
3.1	Lepaan kartanon historia	13
3.2	Lepaan kartanon puutarhahistoria	14
3.3	Lepaan perennaistutusten pohjakartat 1950-luvulta	15
3.4	Toimintatapa ja tutkimusmenetelmä	16
3.5	Perennaistutusten pohjakartat	16
3.5.1	Johtolan / Kartanon päärakennuksen edustan istutukset	18
3.5.2	Puistolan istutusalue	20
3.5.3	Kotilan pioni-istutusalue.....	21
3.5.4	Tenniskentän ympäristön istutusalueet.....	22
3.5.5	Tarhalankujan ympäristön istutusalueet.....	24
3.5.6	Taltelan vierenen istutusalue	29
3.5.7	Tarhalan ja Taltelan väliset istutusalueet.....	30
3.5.8	Hautausmaan istutusalue	32
3.5.9	Ylä- ja alatalon välinen istutusalue.....	33
3.5.10	Ylä- ja alatalon pihan istutusalue.....	34
3.5.11	Rannan kivikkoryhmä	35
4	POHDINTAA	53
	LÄHTEET	56

Liitteet

Liite 1	1600-luvulla viljelyyn tulleita perennoja / Lepaan perennat
Liite 2	1700-luvulla viljelyyn tulleita perennoja / Lepaan perennat
Liite 3	1800-luvulla viljelyyn tulleita perennoja / Lepaan perennat
Liite 4	1900-luvun alussa viljelyyn tulleita perennoja / Lepaan perennat

1 JOHDANTO

Vanhan arvostaminen on noussut lähivuosina aivan uudentilaiselle tasolle. Se näkyy niin ihmisten kodeissa kuin puutarhoissakin, harrastuksissa ja tutkimusten aiheina. Vanhoja kasvikantoja osataan kysellä jo aivan erilaila kuin joitakin vuosia sitten ja vanhoja puutarhoja halutaan entistää aikaisempaan loistonsa. Tiedon ja osaamisen pohjalle tarvitaan kuitenkin aina asiantuntevaa tutkimusta.

Suomalaista perennahistoriaa on tutkittu varsin vähän muihin puutarhan kasveihin verrattuna. Koristekasveja inventoidessa on perennat usein sivuutettu ja keskitytty puihin ja pensasiin. Vaikka perennat ovatkin koristekasveissa viimeisenä puutarhassa sijansa saanut kasviryhmä, niiden arvoa ei tulisi väheksyä. Perennat ovat kulkeneet muiden koristekasvien kanssa käsi kädessä läpi suomalaisen puutarhahistorian, milloin lääkekasvina, milloin koristeartonsa tähden.

Perennatutkimuksen vähäisyyden lisäksi perennojen käyttö varsinkin julkisissa istutuksissa on vielä lapsen kengissä muuhun Eurooppaan verrattuna. Kokemuksen, tutkimuksen ja kirjallisuuden puuttumisella voi olla tekemistä asian kanssa. Julkisten paikkojen istutukset peilaavat yksityisten puutarhoihin mallia antavina esimerkkeinä, joten perennojen suosiota pystyttäisiin nostamaan julkisten istutusten esimerkin avulla. Perennat ovat pääsääntöisesti helppohoitoisia ja tätä tulisi myös hyödyntää sekä kotipuutarhassa että julkisissa istutuksissa. Tutkimuksen avulla saatavia työkaluja pystyisivät käyttämään esimerkiksi kaupunkien puutarhurit valitessaan istutuksiinsa kestäviä ja pitkään kukkivia lajeja ja lajikkeita. Myös vanhojen, niin sanottujen maatiaiskantojen lisätutkiminen ja tuottaminen voisi osaltaan lisätä perennojen suosiota.

Perennojen historiaa tutkimalla voi saada selville muutakin kuin viljelyssä olleita kasveja. Esimerkiksi istutuspaikka, käyttökohde tai lajivalikoima kertoo ympäröivästä elämästä enemmän kuin nopeasti ajateltuna uskookaan. Lääkekasveina kasvatetuista perennoista voi saada tietoa kyseiselle ajalle ominaisista sairauksista tai niiden hoidon ajankuvasta. Istutuspaikka taas kertoo ajan puutarhakäsityksestä; haettiinko istutuspaikalla muotoa, luonnollisuutta, kauneutta vai hyötyä.

Lepaan vanhojen istutusten perennoja ei ole aikaisemmin tutkittu. Tutkimuksen ensimmäinen ongelma oli, että tarvittavan materiaalin sijaintipaikasta, saati olemassaolosta ei ollut varmuutta. Toiveissa oli löytää mahdollisimman vanhoja perennaluetteloita. Lepaalla tiedetään kasvanneen perennoja viimeistään puutarhaopiston perustamisen aikoihin 1910-luvulla.

2 PERENNAT SUOMEN PUUTARHAHISTORIASSA

Perennalla tarkoitetaan monivuotista ruohovartista koristekasvia. Sen maanpäälliset osat kuihtuvat kukkimisen ja siementämisen jälkeen ja kasvavat jälleen uuden kasvukauden alussa. Perennat säilyvät talven yli maassa juurakon, mukulan, maavarsien tai sipulien avulla.

Tässä opinnäytetyössä käytetään jatkossa termiä perenna virallisen monivuotisen ruohovartisen koristekasvin nimen sijaan.

Luonnonvaraisia kasveja, kuten päivänkakkaraa ja kieloa, on siirretty suomalaisiin puutarhoihin koristekasviksi jo vuosisatoja. On arveltu, että niitä on siirretty pihojen kaunistukseksi jo ennen kuin kasveja on alettu hoitamaan, saati pihasta on alettu muokkaamaan puutarhoja. (Alanko & Kahila 1992, 129, 181.)

Suurin osa Suomessa viljeltävistä perennoista on peräisin ulkomailta. Tarkkaa aikaa ja paikkaa perennojen Suomeen saapumiselle ei pystytä määrittämään, mutta pääosin kasvien tiedetään tulleen Ruotsin kautta. Ruotsiin kasvit ovat tulleet Keski-Euroopasta, joten Suomen puutarhakulttuurin voi sanoa olevan luonteeltaan länsieurooppalaista. Itäisiä piirteitä on vain vähän, vaikka perennoja on tuotu myös Venäjältä ja Baltiasta. Kyseiset kasvit ovat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta samoja kasveja kuin lännestä saapuneet. (Alanko & Kahila 1992, 99–100.)

2.1 1400–1600-luvut

Suomalainen puutarha on vuosisatoja kestäneen kehityksen tulos, vaikka sen historia verrattuna esimerkiksi Etelä-Euroopan puutarhakulttuuriin on nuorta. Ensimmäisiä puutarhoja Suomessa katsotaan olleen 1440-luvulla Naantaliin, Viipuriin ja Turkuun perustetut luostaripuutarhat. Valittavasti tietoa viljellyistä kasveista ei ole jäänyt jälkipolville. On arveltu, että niissä on viljelty vihannesten lisäksi mauste- ja lääkekasveja ja hyvin todennäköisesti myös marjapensaita ja hedelmäpuita. (Alanko & Kahila 1992, 9.) Keskiajan mauste- ja lääkekasveista osa on saattanut hyvinkin olla nykypäivänä kukkapenkeissä kasvatettavia perennakasveja. Tuon ajan Euroopan luostareissa tiedetään kasvatetun myös kukkia, joilla koristeltiin luostarin kirkko suurina juhlapäivinä. Lisäksi uskottiin joidenkin kukkien tuoksujen olevan parantavia. (Koskimies 2007, 46.)

Koristekasvien lisääntyminen Suomessa alkoi henkilökohtaisilla suhteilla, esimerkiksi Erik Fleming toimitutti taimia ystäviltään Tallinnasta 1500-luvun alkupuolella. Myöhemmin kartanoiden omistajat antoivat toisilleen kasviensa taimia, mutta suurimman sysäyksen kasvivalikoiman suurenmiselle antoi kasvitieteellisen tutkimuksen kehitys. Ulkomaille suuntautui

tutkimusmatkoja, taimia vaihdettiin yliopistojen kesken sekä kasveja siirrettiin opettajilta oppilailleen. (Häyrynen, 19–20.)

1500-luvulla suomalaista puutarhakulttuuria saapui laajentamaan puutarhureita muualta Euroopasta. Erityisesti Hollannista saapui Ruotsi-Suomeen puutarhureita perheineen. He työskentelivät ja asuivat kuninkaan hovissa sekä aateliston linnoissa ja kartanoissa. Myös saksalaisten kauppiaiden mukana levisi Suomeen kasvien lisäksi myös runsaasti puutarhatietoutta. (Simonen 1961, 43–44.)

1600-luvulle tultaessa puutarhakulttuuri oli levinnyt jo linnojen ja kartanoiden puutarhoista muutamaa pappilapuutarhoihin. Aatelisto rikastui ja rakennutti ympäri Ruotsi-Suomea linnamaisia kartanoita mahtavine puutarhoineen ja puistoineen. (Simonen 1961, 45.)

Puutarhakasvien valikoima oli 1600-luvulla kansainvälisen kaupan ansiosta runsas, vaikkakaan kaikkien tuontikasvien menestyminen Suomen oloissa ei ollut varmaa. Tuon ajan kasveista ei tietyistä ole säilynyt mitään aikalaisten tekemiä luetteloita kuin Turun Akatemian lääketieteen professorin Elias Tillandzin tekemä *Catalogus Plantarum* vuodelta 1673. Se pitää sisällään 536 kasvinnimeä, joiden joukossa on mainittu ainakin 90 perennalajia. Pääosaa kirjassaan mainituista perennoista on viljelty lääkekäyttöä varten. Perennoista mainitaan muun muassa kulta- ja kevätetikko, keisarinpikarililja, isohirvenjuuri, rohtosormustinkukka, lehtoakileija, illakko, palavarakkus, saksankurjenmiekkä, varjolilja, hyasintti, siperiankurjenmiekkä, kevätkello, valkonarsissi, tarhapioni, kattomehitähti, lyhtykoiso ja lehtosinilatva. (Alanko 2007, 9.) On kuitenkin muistettava, että suurin osa luettelon kasveista kasvoi todennäköisesti vain akatemian omissa puutarhissa. (Alanko & Kahila 1992, 10).

1600-luvun loppupuolelta kohden puutarhakulttuuri joutui vaikeuksiin ja suurin osa Suomen puutarhoista tuhoutui. Syynä tähän olivat Ruotsi-Suomen kuninkaan 1680-luvulla toimeenpanema niin sanottu iso reduktio, jossa aatelisto menetti valtiolle heille läänitettyä maatilansa. Koska aatelisten puutarhat olivat siihen aikaan enemmän esteettisiä kuin tarpeellisia hyötypuutarhoja, ei puutarhojen uudelleenperustamiseen koettu suurta kiirettä. Heti reduktion jälkeen iskeneet 1690-luvun suuret nälkävuodet tekivät myös tehtävänsä puutarhakulttuurin hiipumisessa, sillä sääolot olivat kasveille kahtena vuotena peräkkäin tuhoisia. Puutarhojen vaikeudet jatkuivat vielä seuraavan vuosisadan alussa. (Simonen 1961, 45–52.)

Perennojen viljelyä on säädelty aika ajoin jopa lain pykälillä. Perennaksi luokiteltava humala oli tärkeä hyötykasvi, jonka riittävyys Ruotsi-Suomessa oli jo 1400-luvulla vaakalaudalla. Kuningas Kristoffer sääti tuontia vähentääkseen lain, joka velvoitti jokaista talonpoikaa ja tilanvuokraajaa perustamaan vähintään 40 kappaleen humaliston. Lakia oli

tiukennettava vielä vuonna 1734, jolloin määrättiin jokaisella maatilalla kasvatettavan 200 humalasalokoa. (Simonen 1961, 44.)

1600-luvulla viljelyyn tuli perennoja, joita nykypäivänä pidetään perennapenkien peruskasveina (kuvio 1.). Joistakin kasveista saapuivat ensimmäiset kantamuodot, joista kehittyi ajan myötä uusia lajeja.

Akileija	<i>Aquilegia</i>
Etelänruttojuuri	<i>Petasites hybridus</i>
Hyasintti	<i>Hyacinthus orientalis</i>
lisoppi	<i>Hyssopus officinalis</i>
Isoritarinkannus	<i>Delphinium elatum</i>
Isotähtiputki	<i>Astrantia major</i>
Kaunokainen	<i>Bellis perennis</i>
Keltanarsissi	<i>Narcissus pseudonarcissus</i>
Kevätesikko	<i>Primula veris</i>
Kevätsahrami	<i>Crocus vernus</i>
Kurjenkello	<i>Campanula persicifolia</i>
Mehitähdet	<i>Sempervivum</i>
Mooseksenpalavapensas	<i>Dictamnus albus</i>
Pioni	<i>Paeonia</i>
Rohtoraunioyrtti	<i>Symphytum officinale</i>
Ruskolilja	<i>Lilium bulbiferum</i>
Saksankurjenmiekkä	<i>Iris germanica</i>
Tarhaillakko	<i>Hesperis matronalis</i>
Tulppaani	<i>Tulipa</i>
Ukonhattu	<i>Aconitum napellus</i>
Valkonarsissi	<i>Narcissus poeticus</i>
Varjolilja	<i>Lilium martagon</i>

Kuvio 1. 1600-luvulla viljelyyn tulleita perennoja.

2.2 1700-luku

Uusi vuosisata alkoi puutarhan kannalta vaikeasti. Suuri Pohjan Sota oli käynnissä ja Suomi joutui venäläisten miehittämäksi. Niin sanotun Isonvihan aikana (1713–1721) Suomea hävitettiin ja erityisesti kartanot puutarhoineen olivat miehittäjän hävityskohteina. (Simonen 1961, 52.)

Pihojen kaunistaminen koristekasveilla oli vielä 1700-luvulla harvojen harrastus. Kartanoiden ja pappiloiden lisäksi vain muutamat säätyläiskodit olivat alkaneet panostamaan puutarhan kauneuteen. Pientä muutosta tapahtui joskus niissä paikoissa, jossa kartanon tai säätyläiskodin palvelus-tyttö sai mukaansa joitakin koristekasveja siirtyessään maalaistalon tai torpan emännäksi. (Simonen 1961, 67.) Pääsääntöisesti tavallinen kansa ei kuitenkaan juuri välittänyt pihojensa kauneudesta, ja pitivät jopa

joissain tapauksissa koristekasvien hoitamista turhuutena. Tästä asenteesta johtuen monet koristekasvit yleistyivät vasta 1900-luvulla. (Koskimies 2007, 30.)

Simonen (1961, 70.) kertoo eräästä 1700-luvulla tehdystä puutarhaoppikirjasta, jossa kuvaillaan tuon ajan täydellistä puutarhaa. Puutarha jaettiin neljään kortteliin, jossa yhdessä korttelissa kasvoi ”kaikenlaisia siroja kukkia, jotka kaunistavat puutarhaa”. Ruutumallia noudattivat 1700-luvulla muun muassa Fagervikin ruukinkartano sekä Mäntsälässä sijaitseva Frugård, jonka omistaja Carl Fredrik Nordenskiöld oli maamme tunnetuimman viljelyn edistäjän Pietari Kalmin hyvä tuttava. Frugårdin kasvillisuudesta on säilynyt luettelo, jonka mukaan hyötykasvien lisäksi puutarhassa kasvoi muun muassa akileijoja, neilikoita, ritarinkannuksia, malvoja ja erilaisia sipulikukkia. Sen sijaan Fagervikin kasvillisuudesta ei ole jäänyt jälkipolville tietoa. (Lounatvuori, 2004, 23–24). Frugårdin Nordenskiöld lienee noudattanut ystävänsä Pietari Kalmin neuvoa istuttaa perustettavaan puutarhaan näkyvälle paikalle koristekasveja, kuten esimerkiksi hyvältä tuoksuvia lehdokkeja, joita Kalm suositteli istutettavan ikkunoiden alle. (Koskimies 1997, 34–35).

Pietari Kalmin aikaansaannoksena myös Turun Akatemiassa kasvoi 1700-luvun lopulla ainakin aitoukonhattua, sinipellavaa, rohtosuopayrttiä, syysleimua, siperianunikkoa, ruskoliljaa, kirjopikarililjaa, sulkaneilikkaa, kevät-sahramia, isoritarinkannusta sekä harjaneilikkaa. Osa näistä perennoista oli Kalmin itsensä ulkomailta tuomia kasveja, esimerkiksi syysleimun tiedetään saapuneen Kalmin mukana Pohjois-Amerikasta. Hän oli ilmeisen innostunut koristekasveista, sillä hänen väitöskirjansa käsitteli kotimaisten kasvien käyttöä puutarhan koristeena. (Alanko 2007, 9–11.)

Siementen saaminen Suomeen oli 1700-luvulla vaikeaa. Jos kukkivia koristekasveja kasvoi puutarhassa, olivat ne pääsääntöisesti perennoja. Yksivuotisia kasveja ei juuri viljelty. Koristekasvit kokivat alennustilan syvenemisen vuosisadan puolessavälissä, kun Euroopan valtasi hyödyn aika-kausi. Puutarhoissa suosittiin erityisesti kasveja, joista saatiin taloudellista hyötyä. Vain säätyläisten yrttitarhoista saattoi löytää ruohovartisia koristekasveja. (Alanko 2007, 9.)

1700-luvun lopulla heräsi suomalaisissa ylhäisöpiireissä kaipuu luonnolliseen kauneuteen, jonka vuoksi ruutumallia noudattavat puutarhat saivat väistyä. Englantilaisen puutarhan luontoa mukaileva tyyli ja koristekasveilla luotu kauneus tyydytti enemmän puutarhan omistajaa. Tyyli ei kuitenkaan miellyttänyt papistoa ja porvaristoa, jotka pitäytyivät säännönmukaisissa puutarhoissa 1800-luvun puoleen väliin saakka. (Koskimies 1997, 35.)

1700-luvulla viljeltiin perennoja (kuvio 2.) jo huomattavasti laajemmin kuin edellisellä vuosisadalla. Samasta suvusta oli viljelyssä useampi laji, esimerkiksi erilaiset liljat (*Lilium*) yleistyivät.

Harakankello	<i>Campanula patula</i>
Harjaneilikka	<i>Dianthus barbatus</i>
Jalokiuruskannus	<i>Corydalis nobilis</i>
Kanadanpiisku	<i>Solidago canadensis</i>
Keisarinpikarililja	<i>Fritillaria imperialis</i>
Lehtosinilatva	<i>Polemonium caeruleum</i>
Rauniokilikka	<i>Cymbalaria muralis</i>
Rusopäivänlilja	<i>Hemerocallis fulva</i>
Ruusumalva	<i>Malva alcea</i>
Sinipellava	<i>Linum perenne</i>
Tarhasinivalvatti	<i>Cicerbita macrophylla</i>
Tiikerililja	<i>Lilium tigrinum</i>
Tähkälaventeli	<i>Lavandula officinalis</i>
Tähkätädyke	<i>Veronica spicata</i>
Ukonkello	<i>Campanula latifolia</i>
Valkokarhunköynnös	<i>Calystegia sepium</i>
Verikurjenpolvi	<i>Geranium sanguineum</i>
Vuohenkello	<i>Campanula rapunculoides</i>

Kuvio 2. 1700-luvulla viljelyyn tulleita perennoja.

2.3 1800-luku

1800-luvulle tultaessa tehdasruukkien puutarhat alkoivat kilpailla aateli-kartanoiden puutarhojen kanssa kauneudesta. Ruukkien patruunat alkoivat panostaa tehtaidensa ympäristön näyttävyyteen jo 1700-luvun loppupuolella, mutta erityisesti seuraavalle vuosisadalle tultaessa ruukkien puutarhat olivat koristeellisuudessaan täysin verrattavissa aateli-kartanoihin. Syynä tehdasmiljöön koristeluun oli usein itsensä korostaminen; ruukkien omistajasuvut olivat usein aatelittomia. Ulkoisilla tunnusmerkeillä he pyrkivät korostamaan asemaansa. Kauniin ympäristön ajateltiin myös kertovan tuottavasta ja menestyvästä laitoksesta. (Koskimies 2009, 20–28.)

Koskimies kertoo (2009, 135–149.) tehtaiden puutarhojen olleen suomalaisen puutarhakulttuurin levittäjinä samankaltaisessa asemassa kuin pappilat ja kartanot aikaisemmin. Työläisen oman pihan puutarha koostui vain perinteisimmistä kasveista, mutta taito kasvien hoidossa parani. Joillakin tehtailla oli jopa palkattu puutarhuri, joka neuvoi työläisiä kasvien hoidossa. Tehtaan patruunan asuinrakennuksen loistaessa keskellä koristeistutuksia, oli työläisen pihalla hyötykasvien lisäksi usein vain rusko- ja varjoliijaa, lehtosinilatvaa, särkynytsydän ja esikoita. (Koskimies 2007, 29).

Aateliskartanoiden ollessa usein yksityisiä ja tavalliselta kansalta suljettuja, olivat pappiloiden puutarhat ruukintehtaiden ohella puutarhakulttuurin levittäjiä. Pappilan väki nähtiin parempana kansanosana, mutta maata viljelevänä kuitenkin enemmän tavallisen kansan kaltaisena talonpoikana, jolta oli helppo ottaa vastaan neuvoja. (Koskimies 2007, 29.)

Pappilapuutarhojen muotokieli vaihteli hyvin paljon, mutta joitakin yhteneväisyyksiäkin löytyy. Usein pappilan päärakennuksen edessä oli pyöreä kukkapenkki ”rundel”, joka vangitsi pihaan tulijan katseen. Niiden lisäksi seinien vierustoilla oli usein pitkulaiset kukkapenkit ja varsinkin sisäänkäyntien vierustalle istutettiin kukkivia kasveja. Muu koristeputarha sijaitsi sen sijaan usein pappilarakennuksen takana, jättäen etupihan avoimeksi kulkemisen helpottamiseksi. (Koskimies 2007, 83–92.) Rakennuksen takana sijaitseva koristeputarha oli sisätilojen kannalta toimiva ratkaisu monessa pappilassa, sillä sali sijaitsi usein rakennuksen takaosassa. Salin ikkunoista avautui näin kaunis maisema. Useimmiten heti salin ikkunoiden alla sijaitsi loistelias perennapenkki ja kauempana muut koristekasvit porrastetusti kokonsa mukaan. Pappiloista omaperäisin istutuksessaan lienee ollut Mäntsälän pappila, jonka puutarhassa oli tähden muotoinen kukkapenkki. Tähden sakaroiden väliin oli lisätty vielä pienet, pyöreät kukkapenkit. (Koskimies 1997, 38–40.)

1800-luvulla alkoi julkisten rakennusten puutarhojen kukoistuskausi. Esimerkiksi mielisairaaloiden ympärille rakennettiin näyttäviä puutarhoja, koska luonnonkauneuden uskottiin auttavan parantamaan mielen eheyttä. Teollistuva, ahdas kaupunki koettiin mielenterveydelle haitalliseksi. 1800-luvun lopulla rakennetun Pitkänniemen mielisairaalan puutarha oli valmistuessaan 10 hehtaarin laajuinen ja siellä arvellaan alkuvuosinaan kasvaneen jopa 500 eri kasvilajia tai lajiketta. Viljeltyjen perentojen lisäksi sairaalan puutarhuri siirsi luonnosta paljon ruohovartisia kasveja kukkapenkkeihin, esimerkiksi valkoisen ja roosanpunaisen sinivuokon, kerrotun valkovuokon ja keltavuokon. Sairaalan potilaat huolehtivat puutarhan töistä osana kuntoutustaan. (Laitospuutarhat.)

Paikallisesti kasveja levittivät toisilleen 1800-luvulla lähinnä tuttavat ja joissain tapauksissa puutarhasta intoutuneet ihmiset, jotka kulkivat pitkiäkin matkoja kotimaassaan, kantaen repussa kasveja. Myöhemmin tähän työhön tarttuivat Martat. 1800-luvun loppupuolella varoiteltiin alan lehdissä jopa ”puutarharyssistä”, jotka kauppasivat huonolaatuista materiaalia. (Häyrynen, 20.)

Ulkomaisten taimien sopeutumista Suomeen pyrittiin edistämään 1800-luvulla. Kehityksen alla oli esimerkiksi menetelmiä saada kasvit kestämään pitkiä kuljetuksia. Lisäksi kasvihuoneviljely oli löytämässä jalansijaa maassamme, sillä lasinalaisviljely oli varsinkin uusien kasvien kohdalla kekeilussa. Kasvinjalostuksen avulla pyrittiin saada uusista kasveista kestävämpiä Suomen oloihin. Näiden seikkojen ansiosta koristekasvien taimia alettiin toimittaa entistä kauempaa. Yksi syy kauempaa tulevien kasvien

lisääntymiseen oli 1870-luvulla rakennettu rautatie, joka avasi Suomen tien ensin Pietariin ja Pietarin kautta pitkälle Aasiaan. (Häyrynen, 20.)

1800-luvun loppupuolella perennavalikoima oli laajimmillaan. Viljelyyn saapui hyvin paljon erilaisia maanpeiteperennoja sekä näyttäviä korkeita perennoja. Taulukosta (kuvio 3.) voi huomata myös senkin, että joukossa on perennoja, jotka ovat nykypäivänä harvinaistuneet, kuten esimerkiksi talventähti (*Eranthis hyemalis*) ja mustakoiranköynnös (*Bryonia alba*).

Arovuokko	<i>Anemone sylvestris</i>
Euroopanalppitähti	<i>Leontopodium alpinum</i>
Idänsinililja	<i>Scilla sibirica</i>
Isokonnantatar	<i>Persicaria bistorta</i>
Isomaksaruoho	<i>Hylotelephium telephium</i>
Kaukasianmaksaruoho	<i>Sedum spurium</i>
Kaunopunahattu	<i>Echinacea purpurea</i>
Keltakannusruoho	<i>Linaria vulgaris</i>
Keltalilja	<i>Lilium monadelphum</i>
Keltamaksaruoho	<i>Sedum acre</i>
Keltapäivänlilja	<i>Hemerocallis lilioasphodelus</i>
Kevätkaihonkukka	<i>Omphalodes verna</i>
Kevätvuohenjuuri	<i>Doronicum orientale</i>
Komealupiini	<i>Lupinus polyphyllus</i>
Koreakärsämö	<i>Achillea ptarmica f. multiplex</i>
Kultapallo	<i>Rudbeckia laciniata</i> 'Gold-ball'
Kultapäivännouto	<i>Helianthemum nummularium</i>
Kyläneidonkieli	<i>Echium vulgare</i>
Maariankello	<i>Campanula album</i>
Mongolianmaksaruoho	<i>Sedum hybridum</i>
Mustakoiranköynnös	<i>Bryonia alba</i>
Myskimalva	<i>Malva moschata</i>
Mäkimeirami	<i>Origanum vulgare</i>
Nukkapähkämö	<i>Stachys byzantina</i>
Ojakärsämö	<i>Achillea ptarmica</i>
Patjarikko	<i>Saxifraga x arendsii</i>
Pietaryrtti	<i>Tanacetum vulgare</i>
Puistolemmikki	<i>Myosotis sylvatica</i>
Puistolumikello	<i>Galanthus nivalis</i>
Punapäivänkakkara	<i>Tanacetum coccineum</i>
Rohtosormustinkukka	<i>Digitalis purpurea</i>
Rohtosuopayrtti	<i>Saponaria officinalis</i>
Rönsyakankaali	<i>Ajuga reptans</i>
Siperiankurjenmiekkä	<i>Iris sibirica</i>

Siperianmaksaruoho	<i>Sedum aizoon</i>
Suomentatar	<i>Aconogon x fennicum</i>
Syysasteri	<i>Aster novi-belgii</i>
Syysleimu	<i>Phlox paniculata</i>
Särkynyt sydän	<i>Lamprocapnos spectabilis</i>
Särmämaksaruoho	<i>Sedum sexangulare</i>
Talventähti	<i>Eranthis hyemalis</i>
Tarhaidänunikko	<i>Papaver orientale</i>
Tarhakylmänkukka	<i>Pulsatilla vulgaris</i>
Tarhapioni	<i>Paeonia x festiva</i>
Tarharaunioyrtti	<i>Symphytum asperum</i>
Turkestaninmaksaruoho	<i>Sedum ewersii</i>
Törmäkatkero	<i>Gentiana septemfida</i>
Ukkomansikka	<i>Fragaria moschata</i>
Valkomaksaruoho	<i>Sedum album</i>
Valkopeippi	<i>Lamium album</i>
Viiruhelppi	<i>Phalaris arundinacea</i>
Vuorikaunokki	<i>Centaurea montana</i>

Kuvio 3. 1800-luvulla viljelyyn tulleita perennoja.

2.4 1900-luku

Vuosisadan vaihteessa perennat vaipuivat hetkeksi unholaan yksivuotisten kasvien lyödessä itsensä läpi. Perennat koettiin hieman värittäminä ja niiden vain hetkellinen kukinta ei miellyttänyt. 1920-luvulle tultaessa vanhat perennat löysivät kuitenkin taas puutarhoihin ja jalostuksen myötä lajikkeista oli saatu värikkäämpiä ja runsaampia. (Elfving 1921, 14–15.)

Säätyerot näkyivät koristekasvi-istutuksissa vielä 1900-luvun alussa, mutta viimeistään 1920-luvulle tultaessa kukkapenkit olivat tuttu näky myös maaseudulla. Sotavuosina 1939–1945 ja vielä muutama vuosi sen jälkeen elintarvikkeista oli jatkuvaa pulaa ja hyötyviljelyn tärkeys syrjäytti esteettisyyden. Moni kukkapenkki muutettiin kasvimaaksi. 1960-luvulle tultaessa ihmisten vapaa-aika lisääntyi ja se näkyi puutarhassa: pihoista tehtiin koristeellisia. (Omakotipiha.)

Pappiloiden puutarhojen kukoistus oli 1960-luvulle tultaessa päättynyt. Pappiloita ei käytetty enää asuinpaikkana eikä puutarhalle ollut sen myötä enää hoitajaa. Sodan tuhot ja maatalouden hiipuminen ovat myös vaikuttaneet pappilapuutarhojen katoamiseen. Vaikka pappiloita on nykyään otettu uudestaan asuinkäyttöön, on puutarhan paikalle rakennettu usein muita toimintoja, kuten parkkipaikkoja. (Sorsa, H. 2010a.)

Myös ruukkiteollisuus hävisi 1900-luvulla ja sen mukana ruukkien kukoistavat puutarhat. Myöhemmin sekä ruukkien että kartanoiden puutarhoille on tehty puutarha-arkkitehtien toimesta uudistamissuunnitelmia. (Sorsa, H. 2010b.)

Perennojen istutusmallit ovat säilyneet 1900-luvun alusta nykypäivään asti melko jäykkinä. Vuosisadan alussa perennat ja yksivuotiset kukat istutettiin lähekkäin melko pieniin pyöreähkömuotoisiin ryhmiin nurmikolle. Perennoja istutettiin myös suorakaiteen muotoisiin jäykkiin sarakkeisiin, joka on istutusmallina säilynyt ehkä suosituimpana tähän päivään asti. Kasvin korkeus oli istutuksessa lähtökohta; korkeimmat kasvit tuli sijoittaa joko taakse tai keskelle ja matalat istutuksen reunalle. Muualla Euroopassa näistä niin kutsutuista klassisista perennaryhmäideoista on aikaa sitten luovuttu. (Alanko 2007, 11–12.)

Perennojen tarjonta oli 1800–1900-lukujen taitteessa suurimmillaan, mutta hiipui pian sen jälkeen. 1900-luvun alussa viljelyyn tuli perennoja, joista suurin osa on viljelyssä nykyäänkin (kuvio 4.). Joidenkin sukujen lajivalikoima suureni, kuten esimerkiksi kuunliljojen (*Hosta*) ja piiskujen (*Solidago*).

Alppiröyhytatar	<i>Aconogonon alpinum</i>
Asterit	<i>Aster</i>
Helminukkajäkkärä	<i>Anaphalis margaritacea</i>
Herttavuorenkilpi	<i>Bergenia cordifolia</i>
Hopeahärkki	<i>Cerastium tomentosum</i>
Isoinkarvillea	<i>Incarvillea delavayi</i>
Jaloangervot	<i>Astilbe arendsii</i>
Jalopähkämö	<i>Stachys macrantha</i>
Kaitaröyhytatar	<i>Aconogonon divaricatum</i>
Korallikeijunkukka	<i>Heuchera sanguinea</i>
Koreahohdekukka	<i>Helenium hoopesii</i>
Kuunliljat	<i>Hosta</i>
Piiskut	<i>Solidago</i>
Punatähkä	<i>Liatris spicata</i>
Sammalleimu	<i>Phlox subulata</i>
Sinipallo-ohdake	<i>Echinops bannaticus</i>
Suikeroalpi	<i>Lysimachia nummularia</i>
Tarha-alpi	<i>Lysimachia punctata</i>
Tarhakalliokieli	<i>Polygonatum x hybridum</i>
Tarhakultakärsämö	<i>Achillea filipendulina</i>
Tulikellukka	<i>Geum coccineum</i>
Unelmatädyke	<i>Veronica gentianoides</i>

Kuvio 4. 1900-luvun alussa viljelyyn tulleita perennoja.

2.4.1 Perennat 1900-luvun alun kirjallisuudessa

Perennojen ja muiden koristekasvien oikeutuksesta puutarhan kaunistajina keskusteltiin laajasti 1900-luvun alussa. Vuodelta 1915 oleva Kotien puu-tarhakirja ja lyhyt säilöönpano-opas kertoo koristekasveista näin:

Vaikka hedelmäpuut, marjapensaat ja rehevästi kasvavat keittiökasvit antavat kyllä jo kauneutta kotimme ympäristölle, ei silti voida kieltää istuttamasta muutamaa kaunista, hyväntuoksuista koristepuuta ja –pensasta, eikä laittamasta vihreätä ruohokenttää kukkalaitteineen. Meidän ei silti tarvitse pyrkiä ylellisyyteen. Tarkoitus on vain saada kodit kodikkaiksi, jotta niissä viihtyisimme. (Salonen & Kurimo 1915, 87–88.)

Edellä oleva teksti kuvaa hyvin maaseudun asukkaiden asennetta koristepuutarhaan vielä vuosisadan alussa. Varsinkin vaateliaimpien ja komeimpien ruohovartisten koristekasvien, esimerkiksi pionin, hoitaminen koettiin joskus jopa syntisenä harrastuksena. (Koskimies 2007, 98).

Aikansa kuuluisimpiin puutarhavaikuttajiin kuulunut Jenny Elfving pohtii kirjansa johdannossa kukkien oikeutusta suomalaisessa puutarhassa:

Kukat, eivätkö ne ole ylellisyystavaraa, joka ei kuulu meidän karuun ja kylmään maahamme, jossa kesät ovat lyhyet ja pakkaset talvella kovat. Ja jos kukkia kaipaammekin, niin eikö riitä, että katselemme niitä sellaisina kuin luonto ne meille tarjoaa niityillä, metsissä, teiden ja ojien varsilla, kangasrinteillä? Kannattaako niitä erityisesti kasvattaa, siihen aikaan ja vaivoja uhraten? Eikö puutarhaviljely, jonka varsinainen merkitys on taloudellinen, poikkea alaltaan, jos antaudutaan ylellisyyskasvien tuottamiseen? (Elfving 1921, 8.)

Aloitus on varsin huomiota herättävä kirjan ollessa ohjekirja kukkien viljelyyn avomaalla, mutta kirjoittaja tuo näin esille aikakaudelle ominaisen ajatusmaailman koristekasvien käytöstä puutarhassa. Koristekasvit olivat muualla jo puutarhan muiden kasvien veroisia kaunistajia, mutta kehitys maaseudulla oli hyvin hidasta. Kirjoittaja kuitenkin perustelee johdannotaan edellä mainitut väitteet turhiksi ja korostaa kuinka hyötyviljelyn ohella kukkien viljely on terveellistä eritoten viljelijänsä mielenterveydelle.

Huolimatta siitä, että keskustelua koristekasvien oikeutuksesta käytiin kiivaana, ilmestyi ensimmäinen varsinainen perennakirja Suomessa jo vuonna 1910. Kirjassaan Kukkaistarhan hoito; käsikirja monivuotisten kukka-kasvien viljelemisestä ulkosalla Alexandra Smirnoff kertoo, kuinka kirjassa mainitut kasvit ”ovat viime vuosikymmeninä yhä enemmän voitaneet alaa ja herättäneet meillä kukkaystäväin ja viljelijäin huomiota, jotta niitä nyt jo pidetään välttämättöminä puutarha- ja puistoistutuksissa”. Vaikka kirjassa on mainintoja tiettyjen perennojen menestymisestä Helsingissä, Viipurissa ja Vaasassa, on kuitenkin mahdollista, ettei kaikkia kirjassa mainittuja kasveja ole Suomessa viljelty. Kirja on ottanut paljon

mallia ulkomaisista puutarhakirjoista, erityisesti ruotsalaisista teoksista. (Alanko 2007, 11.)

Jos perennojen käytön lisääntymiseen voidaan sanoa yhden tietyn kirjan vaikuttaneen suotuisasti, oli se suurta suosiota nauttinut 1923 ilmestynyt Richard Karlssonin (myöhemmin Riku Kasterinne) perennakirja Kodin kukkatarha; monivuotiset puutarhakasvit ja niiden hoito. Kirjasta otettiin yhteensä 4 painosta, viimeisen niistä ilmestyessä vuonna 1951. Viimeisen painoksen jälkeen seuraavia kunnollisia perennakirjoja saatiin odottaa 1990- ja 2000-luvuille. (Alanko 2007, 6–11).

2.4.2 Perennalajiston ja nimistön muuttuminen 1900-luvulla

Perennalajien määrä oli vuosisadan vaihteessa laaja. Lajien lisäksi lajike-määrä oli vuosisadan alussa erityisen runsas. Runsaudesta kertoo esimerkiksi se, että eräessä taimiluettelossa oli pelkästään akileijasta tarjolla 38 erilaista lajiketta. Erilaisista astereista oli varaa valita 24 lajikkeen väliltä. *Campanula*-suvun kelloja on tarjolla 15 kappaletta ja *Iris*-sukuun kuuluvia 18 lajiketta. (Finska Trädgårdsföreningen 1905.) Euroopassa valikoimat olivat vielä suurempia. Esimerkiksi saksalaisen Hage & Schmidtin taimiluettelossa vuodelta 1900 mainitaan 50 erilaista asteria, 60 akileijaa ja 100 *Campanula*-suvun kelloa. Eurooppalaisista puutarhaliikkeistä tilattiin vuosisadan alussa Suomeen paljon siemeniä ja taimia. (Alanko 2007, 10.)

Vuodelta 1905 oleva Finska Trädgårdsföreningenin taimiluettelo sisältää joitakin perennoja, joita ei juuri tämän päivän kukkapenkeissä näe. Tällaisia ovat

- Kevättruusuleinikki (*Adonis vernalis*)
- Isokalliolitukka (*Aethionema grandiflorum*)
- Mesisilkkiyrtti (*Asclepias syriaca*)
- Imeläkurjenherne (*Astragalus glycyphyllos*)
- Häränkukka (*Bupthalmum salicifolium*)
- Velholehti (*Circaea alpina*)
- Kellopeippi (*Physostegia virgiana*)
- Alppivuohennokka (*Scutellaria alpina*)
- Leveäkompassikukka (*Silphium perfoliatum*)
- Auringontähti (*Teukia speciosa*)
- Vuorirevonpapu (*Thermopsis fabacea*)
- Valko- ja tummapärskäjuuri (*Veratrum album/nigrum*)

Perennojen nimistö on kokenut muutoksia sekä suvun että lajin nimen osalta. Finska Trädgårdsföreningenin (1905) taimiluetteloä tutkiessa huomaa, että esimerkiksi *Anchusa angustifolia* -nimellä ei tunneta kyseistä lajia, mutta kyseessä saattaa hyvinkin olla *Anchusa officinalis*, eli tuohon aikaan yleinen koristekasvi nimeltä rohtorasti. Myös luettelossa esiintyvä *Antennaria margaritacea* on mitä todennäköisimmin nykyään tunnettu

helminukkajäkkäränä (*Anaphalis margaritacea*). Samankaltaisia nimenmuuttajia ovat *Asperula odorata*, nykyisin *Galium odoratum* (tuoksumata-ra), *Betonica officinalis*, nykyisin rohtopähkämö (*Stachys officinalis*), *Coronilla varia*, nykyisin kirjonivelvirna (*Securigera varia*). Särkynyt sydän on luettelossa nimellä *Dielytra spectabilis* (nykyään *Lamprocapnos spectabilis*) ja hentohelmililja *Hyacinthus botryoides* (nykyään *Muscari botryoides*).

3 LEPAAN KARTANON PERENNAT

Lepaa sijaitsee Hattulassa Kanta-Hämeen maakunnassa. Lepaan nimeä käytetään usein puhuttaessa alueella sijaitsevasta entisestä kartanosta ja nykyisestä puutarhaoppilaitoksesta, mutta aluetta ympäröivä kylä on nimeltään myös Lepaa. Kylä on saanut nimensä kartanon mukaan.

3.1 Lepaan kartanon historia

Lepaan historia ulottuu kauas menneisyyteen. Ensimmäiset todisteet ihmisen olemassaolosta alueella ovat 7500 vuoden takaa. Kartanon alueelta on löydetty todisteita ihmisen toiminnasta rautakauden lopulta eli noin 800–1100-luvulta jKr. Ajoitus osuu viikinki- ja ristiretkiaikaan. Kartanon alueelta ei ole löydetty tuolta ajalta varmoja asumisen merkkejä, mutta lähiseudulla asutusta on ollut monessakin paikassa. Esiinelöytöjen perusteella epäillään, että Lepaan Sakastinmäellä on sijainnut joko kalmisto tai ehkäpä jopa asuinpaikka. Eniten rautakautisia löytöjä alueella on tehty Hinnonmäestä, jossa epäillään olleen laaja kalmisto.

Perimätiedon mukaan Lepaalla sijaitsi pakana-ajan uhrilehto, jonka paikalle ensimmäinen kirkko olisi keski-ajan alussa rakennettu. Tarkkaa tietoa ajankohdasta ei ole, mutta tarinoiden mukaan kirkko olisi ollut alueen ensimmäinen ja rakennettu 1200-luvulla. Uhrilehdon ja kirkon tarkkaa paikkaa ei myöskään osata varmasti kertoa.

Lepaa esiintyy ensimmäisen kerran paikannimenä asiakirjassa vuonna 1460. Lepaa, asiakirjassa nimellä Lepays, luetellaan Olof Tavastin omaisuudeksi. Ensimmäinen kartanoon viittaava maininta on vuodelta 1481. Tuolloin omistaja oli Hans Pedersson, jonka puoliso oli yksi Suontaan suurien maaomistusten perijä. Tästä on päätelty, että kartano olisi perustettu Suontaan vanhoille alueille 1400-luvun puolessa välissä tai sen jälkeen.

1500-luvulla kartanosta kehittyi vaikutusvaltainen. Vaikutusvaltaisuus ei kuitenkaan välttämättä liittynyt maaomistusten suuruuteen, vaan omistajiensa yhteiskunnalliseen asemaan. Samalla vuosisadalla kartano kuitenkin

kin kasvoi, laajentaen omistuksiaan lähialueille ja kauemmas Hämeeseen ja Varsinais-Suomeen ja jopa Keski-Suomen erämaihin.

Kartanon omistajasuvut ovat vaihtuneet melko usein. 1500-luvun lopulla sammui niin sanottu Lepaan suku, jonka jälkeen omistajasuvuksi tuli Beurraeus. Seuraavan vuosisadan lopulla omistajaksi tuli avioliiton kautta Boije-suku, joka kuitenkin luopui kartanosta 1727, myyden sen Per Stierncranzille, jonka myötä kartanon nimeksi tuli Stjärnsund. Kartano ja sen alue oli kärsinyt isostavihasta pahoin. Kartano joutui talousvaikeuksiin ja myytiin 1820-luvulla, jolloin kartanon osti leskirouva Marie Antoinette Sommer, joka pian avioitui pietarilaisen tehtailija Philipp Petter Heimbürgerin kanssa. Heimbürger sekä kunnosti että rakennutti kartanon rakennuksia, muun muassa kartanon aluetta hallitseva tuulimylly on hänen rakennuttamansa.

Heimbürgerin kuoleman jälkeen leski avioitui tilanhoitaja Carl Packalenin kanssa. Avioparin ollessa lapseton, päätti Packalen testamentata kartanon alueineen Suomen valtiolle sillä ehdolla, että sinne perustettaisiin puutarha-opisto. (Ojanen 2010, 13–17.) Kielikysymyksen ja sijainnista kiistelemisen vuoksi Karl Fredrik Packalenin säädös-nimisen puutarhaopiston perustaminen Lepaalle vahvistettiin vasta vuonna 1909. Packalenin kuolemasta oli ehtinyt kulua 20 vuotta. (Simonen 1961, 160–173.)

3.2 Lepaan kartanon puutarhahistoria

Lepaan kartanon ensimmäiset puutarhat perustettiin tiettävästi Stierncranzin ostettua kartanon 1700-luvun alkupuolella. 1760-luvulta on säilynyt maininta, jonka mukaan kartanon mailla kasvoi hedelmäpuita ja marjapensaita. On mahdollista, että päärakennuksen eteläpuolella sijaitseva puutarha on alun perin siltä ajalta. Philipp Heimbürger rakennutti kartanon alueelle englantilaistyyllisen puutarhan 1840-luvulla. Kartanon viimeinen isäntä Karl Fredrik Packalen rakennutti vielä vaimojensa muistoiksi kartanon puutarhaan nimikkolehdot, Sofian ja Marian lehdot.

Vuonna 1910 alkoivat Lepaan muutostyöt puutarhaopistoa varten. Kaiken raivaamisen ja puiden istuttamisen lisäksi perennalajeja tilattiin puistoa varten toistasataa. (Laurila 2010, 23.) Pian perustamisen jälkeen istutettiin Lepaanvirran rannassa yhä sijaitseva kivikkotarha. Kivikkotarha on vuosien varrella kokenut kuitenkin paljon muutoksia. Vuonna 1935 perustettiin barokkipuutarha kivipengermineen, suihkulähdelammikoineen ja leikattuine pensasaitoineen opiston lounaispuolelle. (Laurila 2010, 59.)

Lepaalla on sijainnut pitkiä perennaistutusalueita ainakin 1920–1930-luvuilla. Yksi näistä on esitelty pohjapiirroksineen ja kasveineen Annikki Reijosen Puutarhakauneutta -kirjassa nimellä ”satametrinen perennapenkki”. Penkissä olleita istutusryhmiä on ollut yhteensä 113, mutta sa-

moja kasveja on ollut käytössä eri kohdin penkkiä. (Reijonen, 1927, 172–173).

Lepaan puutarhamuseon kirjastosta löytyy myös materiaalia, joiden mukaan Lepaalla olisi sijainnut vuonna 1938 istutettu pitkä perennapenkki sekä pitkät syysleimu- ja kurjenmiekkaistutukset. Näiden isojen istutusalueiden sijainti ei selvinnyt materiaaleista, mutta niiden todennäköisin sijaintipaikka on ollut Kotilan ja hautausmaan välinen alue.

Kova pakkastalvi 1939 - 1940 tuhosi runsaasti Lepaan arkoja koristepuita ja –pensaita. Pakkasen lisäksi sotavuodet näkyivät koristekasvien viljelyn vähenemisenä. Kukkapenkeissä viljeltiin hyötykasveja ja vielä joitakin vuosia sotien jälkeenkin niiden paikalla viljeltiin porkkanaa ja punajuurta. Osa kukkaryhmistä sai jäädä niille sijoilleen, mutta ne tulivat tiensä päähän hoitamattomuuden vuoksi. Jopa opiston ylpeydeksi kutsuttu rannan kivikkoryhmä toimitti sodan aikana hevoslaitumen virkaa. Alennustila oli nähtävissä koko puiston alueella.

Sodan päättymisen jälkeen alkoivat suuret kunnostustyöt, joiden ensimmäinen kohde oli rannan kivikkoryhmä. Kunnostukset ja muutostyöt jatkuivat vielä seuraavalle vuosikymmenelle, jolloin esimerkiksi hautausmaan mäki muutettiin kokonaisuudessaan koristetarhaksi. Lepaan puutarha siistiytyi ratkaisevasti vasta 1990-luvulle tultaessa uuden päärakenuksen myötä. Kukkanäytemaat, nurmikentät ja lähes kahden hehtaarin puisto saivat muotonsa. (Laurila 2010, 60–62.)

3.3 Lepaan perennaistutusten pohjakartat 1950-luvulta

Lepaan puutarhamuseon kirjastossa on säilynyt pohjakarttoja Lepaan alueen perennaistutuksista 1950-luvulta. Karttoja on useita, mutta täyttävä varmuutta koko Lepaan alueen kattavuudesta ei ole. Karttoja on päivitetty vielä 1960-luvulla sivumaininnoilla uusista kasveista ja uudelleen istuttamisesta.

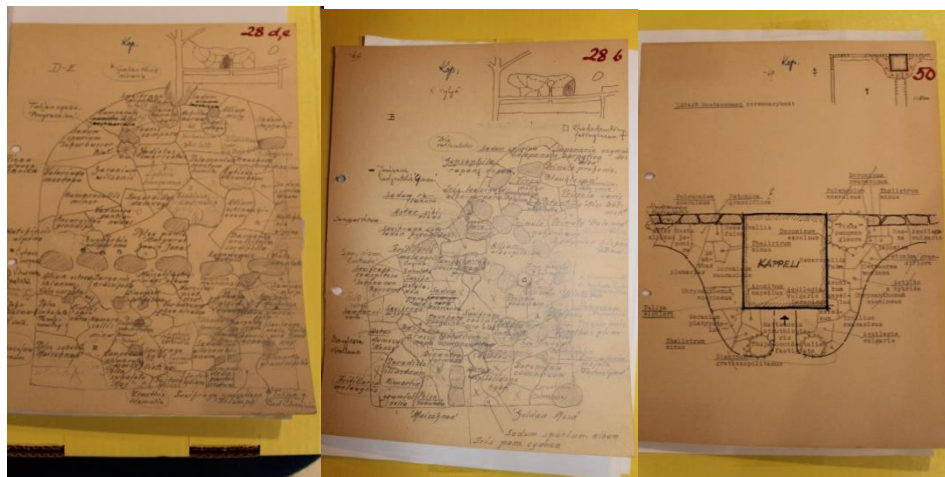
Kartat eivät ole aivan täydellisiä, sillä joitakin kasveja on jätetty merkitsemättä ja näin ollen kartassa on tyhjiä istutusalueita. Pääosin kartoista saa kuitenkin hyvän käsityksen perennaistutusten sijainnista ja varsinkin niissä kasvaneista perennalajeista ja -lajikkeista. Pohjakartat on piirretty käsin, eikä niiden tekijästä ollut materiaalien yhteydessä mainintaa. Läheskään kaikissa kartoissa ei ollut merkitty istutusalueen perustamisvuotta, mutta karttojen ja käsialan yhteneväisyyden vuoksi kartat on mitä todennäköisimmin tehty samaan aikaan. Jotkin istutusalueista saattavat olla istutettu jo ennen 1950-lukua.

3.4 Toimintatapa ja tutkimusmenetelmä

Lepaan puutarhamuseon kirjasto ei nimestään huolimatta ole perinteinen kirjasto, vaan pikemminkin museon arkisto. Lainauksia sieltä tehdään vain erikoistapauksissa.

Tähän opinnäytetyöhön kuuluvat kartat on kuvattu paikan päällä järjestelmäkameralla ja siirretty tämän jälkeen otetut kuvat tietokoneelle. Muutamat kuvat vaativat hieman kuvankäsittelyä, jotta saatiin esiin heikotkin kynänjäljet ja saatiin selkoa paikoitellen päällekkäin olevista kirjoituksista. (liite 6). Joissakin tapauksissa päällekkäin kirjoitetuista nimistä oli mahdotonta saada selvää.

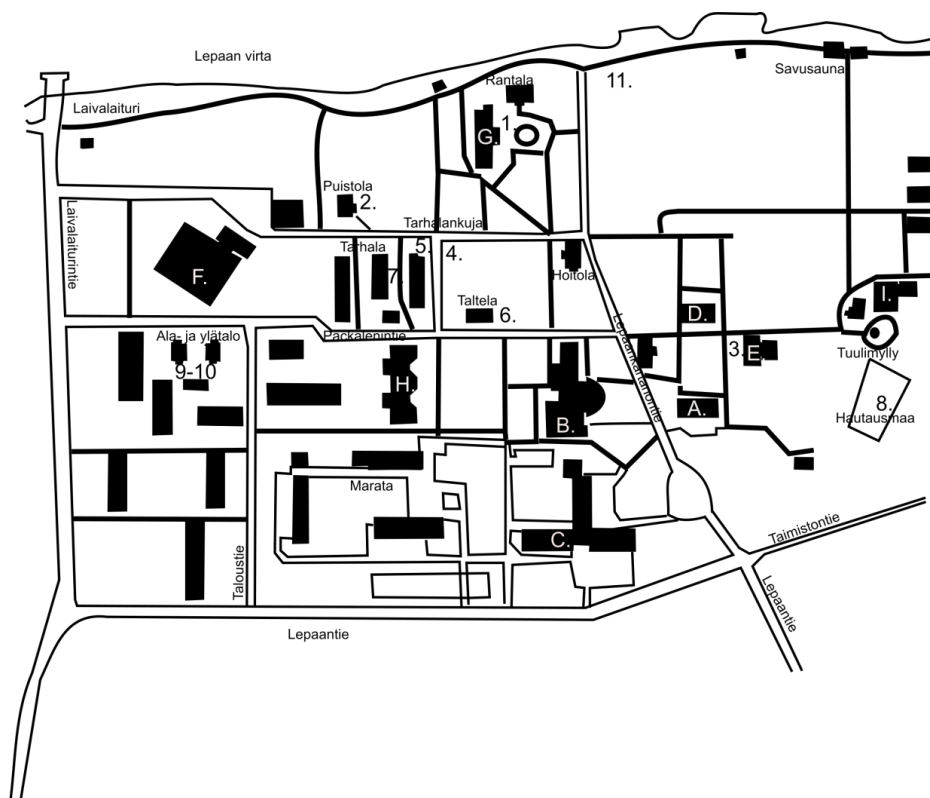
Kuvien käsittelyn jälkeen oli puhtaaksi piirtämisen vaihe. Piirtämiseen käytettiin vektorigrafiikkaa tuottavaa Inkscape-nimistä tietokoneohjelmaa. Koska vektorigrafiikka perustuu viivoihin, oli se luonteva valinta viiva-piirroksina esitellyille kartoille. Valokuvaa alkuperäisestä istutuskartasta käytettiin taustana, jonka pohjalta ohjelmalla piirrettiin puhtaaksi viimeistelty kartta.

Kuva 1. Käsittelemättömiä valokuvia Lepaan pohjakartoista. Kuvattu Lepaan puutarhamuseon kirjastossa 19.9.2016.

3.5 Perennaistutusten pohjakartat

Tässä työssä esiintyvät istutusalueet on sijoitettu nykypäivää vastaavalle Lepaan alueen kartalle (kuva 2.). Istutusalueiden sijainnit on osoitettu numeroinnilla ja alueen oleellimmat rakennukset kirjaimilla.

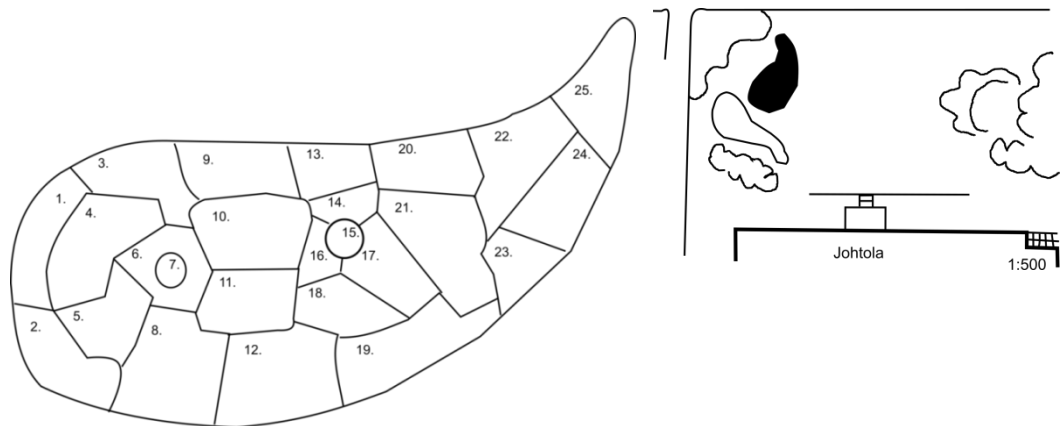
Kuva 2. Lepaan aluekartta.

- A. Toimisto
- B. Päärakennus
- C. Ruokalarakennus
- D. Opisto
- E. Kotila
- F. Kasvihuone
- G. Johtola
- H. Puistohalli
- I. Taimisto

- 1. Johtola / Kartanon päärakennuksen edustan istutusalueet
- 2. Puistolan istutusalue
- 3. Kotilan pioni-istutusalue
- 4. Tenniskentän ympäristön istutusalueet
- 5. Tarhalankujan ympäristön istutusalueet
- 6. Taltelan viereinen istutusalue
- 7. Tarhalan ja Taltelan väliset istutusalueet
- 8. Hautausmaan istutusalue
- 9. Ylä- ja alatalon välinen istutusalue
- 10. Ylä- ja alatalon pihan istutusalue
- 11. Rannan kivikkoryhmä

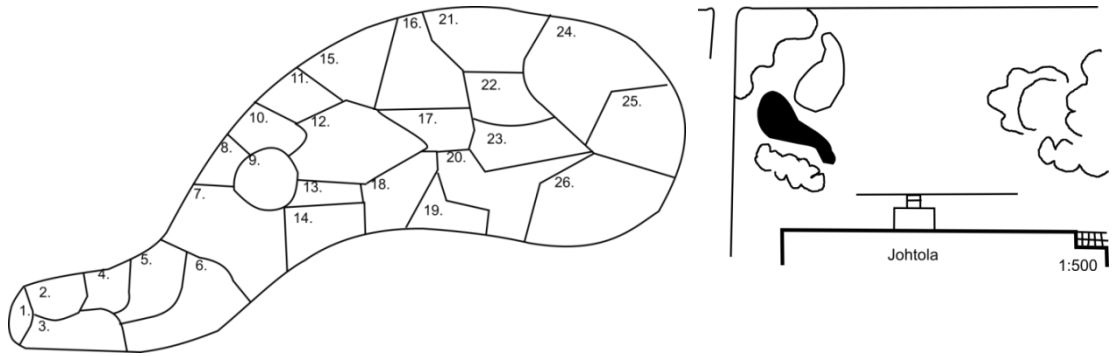
3.5.1 Johtolan / Kartanon päärakennuksen edustan istutukset

Alueiden (kuvat 3.-4.) istutusvuosi ei ole tiedossa, mutta alueita on täydennetty kasveilla vuosina 1969 ja 1970.

Kuva 3. Kartanon päärakennuksen edustan ylempi istutusalue.

1. Suikeroesikko. *Primula x pruhoniana* 'Blaukissen'.
2. Syyskaunosilmä. *Coreopsis verticillata*.
3. Kaunoangervo. *Filipendula vulgaris* 'Plena'.
4. Jaloangervo. *Astilbe x arendsii* 'Lachskönigin'.
5. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Spitfire'.
6. –
7. Kiinanpioni. *Paeonia lactiflora* 'Bunker Hill'.
8. Keltasormustinkukka. *Digitalis ambigua*. Saksankurjenmiekka. *Iris germanica* 'Empress of India'. Syyskaunosilmä. *Coreopsis verticillata*.
9. Kevätvuohenjuuri. *Doronicum caucasicum*.
10. Tarhapiisku. *Solidago x hybrida*.
11. Jaloängelmä. *Thalictrum delavayi*. Istutettu 1970.
12. Jalokallioinen. *Erigeron x hybridus* 'Rosa Triumph'.
13. Tähtä-/rantatädyke. *Veronica spicata/longifolia*. Istutettu 1969.
14. Kurjenmiekka. *Iris*.
15. Kiinanpioni. *Paeonia lactiflora* 'Bunker Hill'.
16. –
17. Verihanhikki. *Potentilla atrosanguinea* 'Gibson's Scarlet'. Istutettu 1970.
18. Jalopähkämö. *Stachys macrantha*. Istutettu 1970.
19. –
20. Kesäkullero. *Trollius chinensis*.
21. Keltapäivänlilja. *Hemerocallis lilioasphodelus*.
22. Jalo- ja kulta-akileija. *Aquilegia caerulea hybride* & *Aquilegia cyanantha*.
23. *Chrysanthemum lacustre* 'Plena'. Ei suomalaista nimeä.
24. Saksankurjenmiekka. *Iris germanica* 'Teresita'.
25. Komealupiini. *Lupinus polyphyllus hybr.*

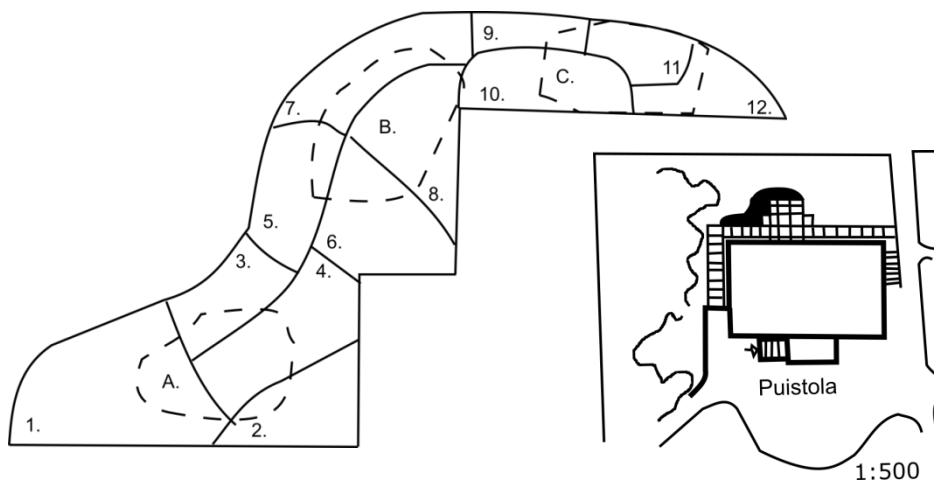

Kuva 4. Kartanon päärakennuksen edustan alempi istutusalue.

1. Siperianunikko. *Papaver nudicaule* 'Cardinal'.
2. Punaväriminttu. *Monarda didyma* 'Croftway Pink'.
3. Tarha-alpi. *Lysimachia punctata*. Todennäköisesti istutettu 1969.
4. Kallioinen. *Erigeron x hybridus* 'Wupperthal'.
5. Tarhapiisku. *Solidago x hybrida* 'Golden Mosa'.
6. Aasiankullero. *Trollius asiaticus*.
7. Komealupiini. *Lupinus polyphyllus*.
8. Keisarinpikarililja. *Fritillaria imperialis*.
9. Kiinanpioni. *Paeonia lactiflora* 'Kelway's Glorious'.
10. Keltaängelmä. *Thalictrum flavum*.
11. Kullero. *Trollius yunnanensis*.
12. *Chrysanthemum lacustre*. Ei suomalaista nimeä.
13. Elokuunasteri. *Aster amellus*.
14. Isovuohenjuuri. *Doronicum excelsum*.
15. Jaloritarinkannus. *Delphinium x cultorum*.
16. Kuningatarkurjenmiekkä. *Iris sanguinea* 'Snow Queen'.
17. Nauhus. *Ligularia*, ei lajinimeä. Istutettu todennäköisesti 1969.
18. Kallioinen. *Erigeron x hybridus* 'Dunkleste Aller'.
19. Rantakukka. *Lythrum salicaria*. Istutettu 1969.
20. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Frau Anton Buchner'.
21. Auringontähti. *Buphthalmum speciosum*.
22. Nauha-aurionkukka. *Helianthus salicifolius*.
23. Sinipiikkiputki. *Eryngium planum*.
24. Preeriamesiangervo. *Filipendula rubra* 'Venusta'.
25. Kultapäivänlilja. *Hemerocallis middendorffii*.

3.5.2 Puistolan istutusalue

Puistolan (kuva 5.) istutusalueen kasvit on istutettu syksyllä 1954. Aluetta on täydennetty kasveilla 1965, mahdollisesti jo vuonna 1964. Istutusalue seurasi rakennuksen ympäri kulkeneen kiveyksen muotoa.

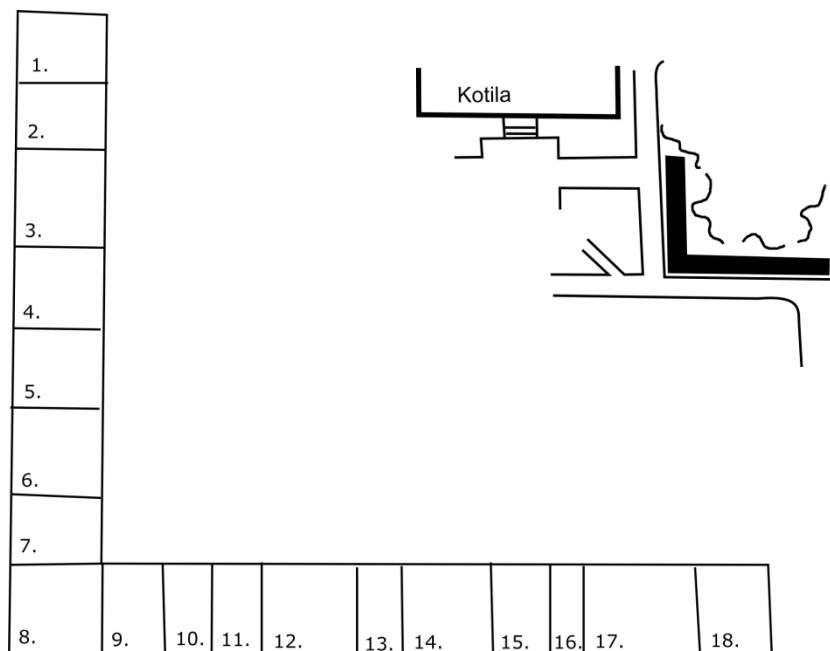
Kuva 5. Puistolan istutusalue.

1. Jaloangervo. *Astilbe x arendsii*.
2. Korallikeijunkukka. *Heuchera sanguinea*.
3. Jalokallioinen. *Erigeron speciosus*.
4. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Mia Ruys'.
5. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Jules Sandeau'.
6. Kulta-akileija. *Aquilegia chrysantha*.
7. Kanadanpiisku, matala lajike. *Solidago canadensis nana*.
8. Saksankurjenmiekka. *Iris germanica* 'Eckesachs'.
9. Tiikerililja. *Lilium tigrinum*.
10. Kiinanpioni. *Paeonia lactiflora*.
11. Morsiusharso. *Gypsophila paniculata*.
12. Sarviorvokki. *Viola cornuta* 'W.H.Woodgate'.

A.-C. Tarhatulppaani. *Tulipa gesneriana*.

3.5.3 Kotilan pionistiutusalue

Kotilan läheisyydessä sijaitsevan pionistiutuksen (kuva 6.) istutusvuosi ei ole tiedossa. Istutus on muihin Lepaan istutuksiin verrattuna muotokieleltään hyvin jäykkä.

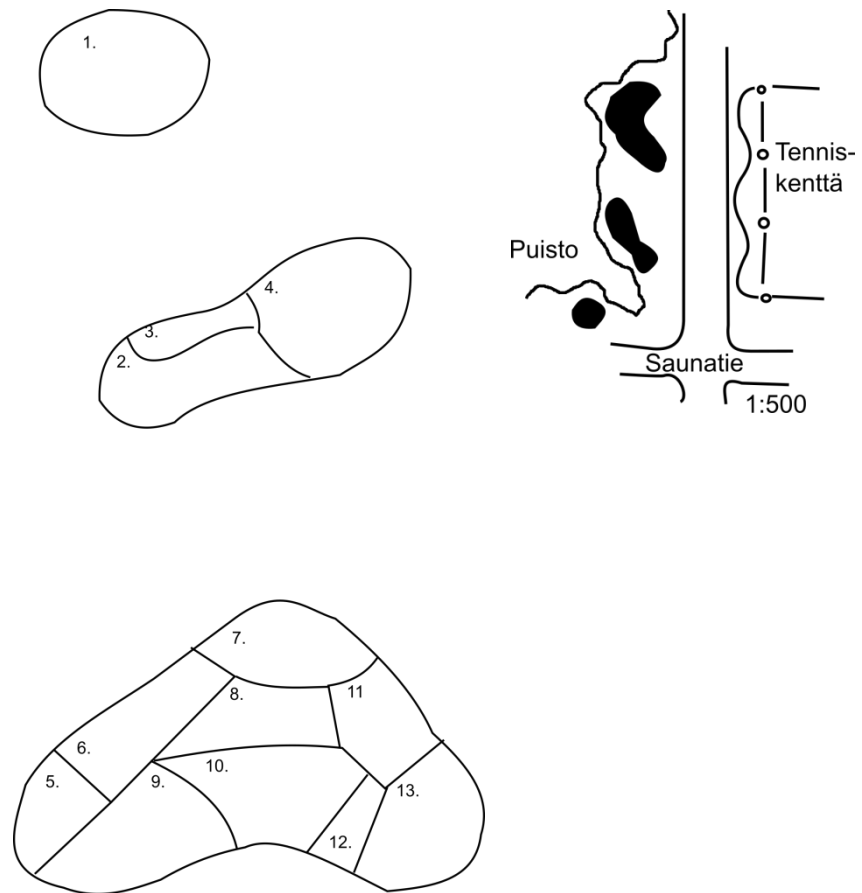
Kuva 6. Kotilan pionistiutusalue

Paeonia lactiflora – kiinanpioniryhmä

1. 'Marguerite Gerard'
2. 'Adolph Rousseau'
3. 'Duchesse of Teck'
4. –
5. 'Eglantine'
6. 'Festiva maxima'
7. 'Estafette'
8. 'Eglantine'
9. 'Mademoiselle Emile Lemoine'
10. 'Odette'
11. 'Monsieur Charles Leveque'
12. 'La Rosiere'
13. 'President Roosevelt'
14. –
15. 'Tricolor grandiflora'
16. 'Mademoiselle Emile Lemoine'
17. 'Marguerite Gerard'
18. 'Estafette'

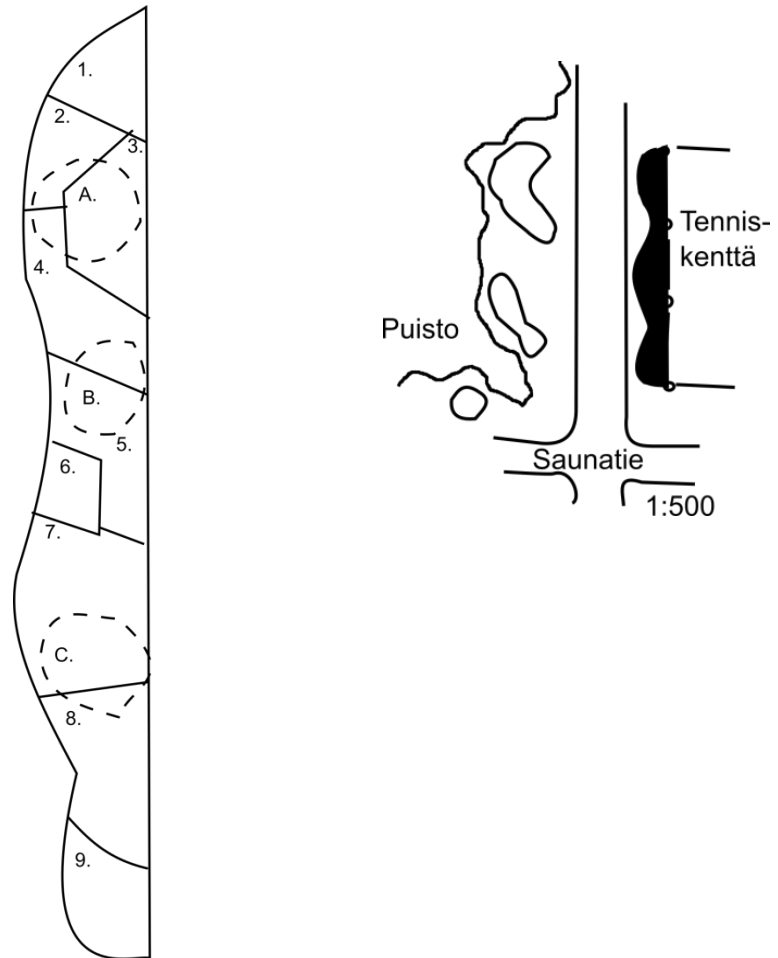
3.5.4 Tenniskentän ympäristön istutusalueet

Alueiden (kuvat 7.-8.) istutusvuosi ei ole tiedossa, mutta muutoksia istutuksiin on tehty vuosina 1954, 1958, 1961, 1963 ja 1965.

Kuva 7. Tenniskentän ympäristön istutusalueet.

1. Syyspäivänhattu. *Rucbeckia laciniata*.
2. Sinirasti. *Anchusa azurea*.
3. Komealupiini. *Lupinus polyphyllus*. Vaihdettu 1963 syysleimu *Phlox paniculata* 'Frau K. Gertz'.
4. Rusopäivänlilja. *Hemerocallis fulva*.
5. Kultakärsämö. *Achillea filipendulina* 'Parker's variety'.
6. Aitoukonhattu. *Aconitum napellus*.
7. Kiiltoluppio. *Sanguisorba tenuifolia*.
8. Lilja. *Lilium marhan*.
9. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Wilhelm Kesselring'.
10. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Gustaf Lind'.
11. Maruna. *Artemisia canescens*.
12. Unelmatädyke. *Veronica gentianoides*.
13. Kanadanvuokko. *Anemone canadensis*.

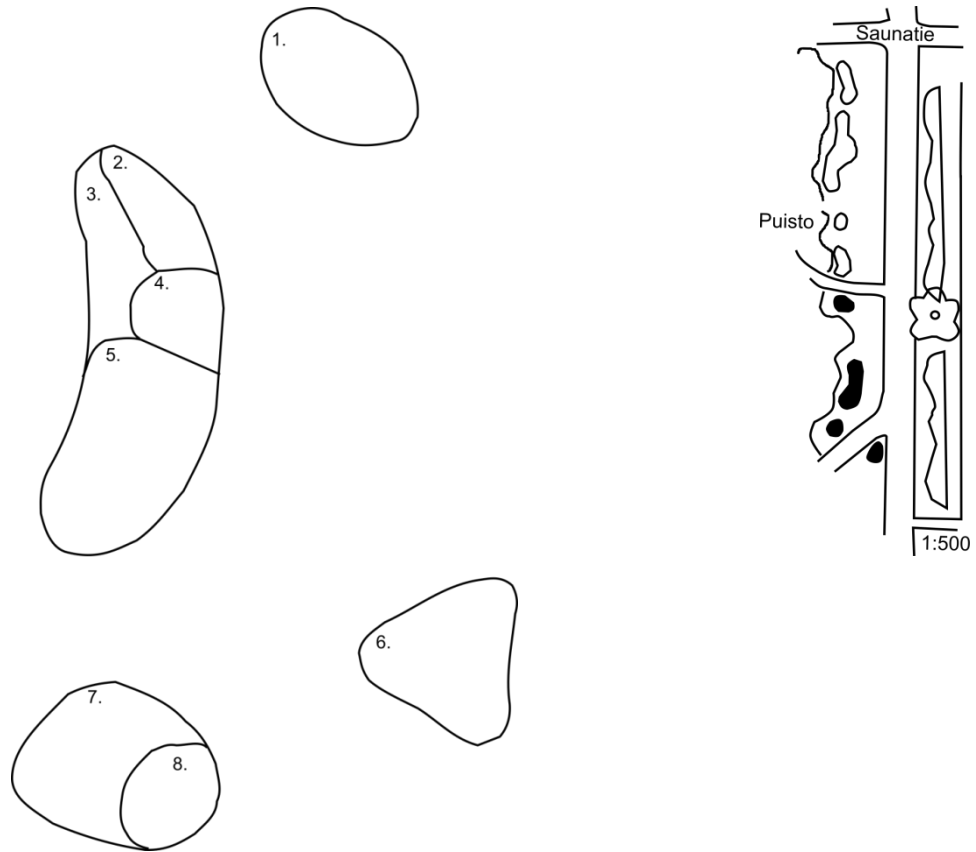

Kuva 8. Tenniskentän viereinen istutusalue.

1. Rusopäivänlilja. *Hemerocallis fulva*.
 2. Kallioinen. *Erigeron coulteri*. Vaihdettu tilalle leimu, *Phlox maculata* 'Reine du Jour'.
 3. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Rijnstroom'.
 4. Saksankurjenmiekka. *Iris germanica* 'Thora'.
 5. Siperiankurjenmiekka. *Iris sibirica* 'Perry's blue'.
 6. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Scarlet's Gem'.
 7. Idänunikko. *Papaver orientale hybrida*.
 8. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Bengt Schalin'.
 9. Komealupiini. *Lupinus polyphyllus*.
-
- A. Valkonarsissi. *Narcissus poeticus ornatus*.
 - B. Tarhatulppaani. *Tulipa gesneriana* 'Red Champion'.
 - C. Tarhatulppaani. *Tulipa gesneriana* 'Fantasy'.

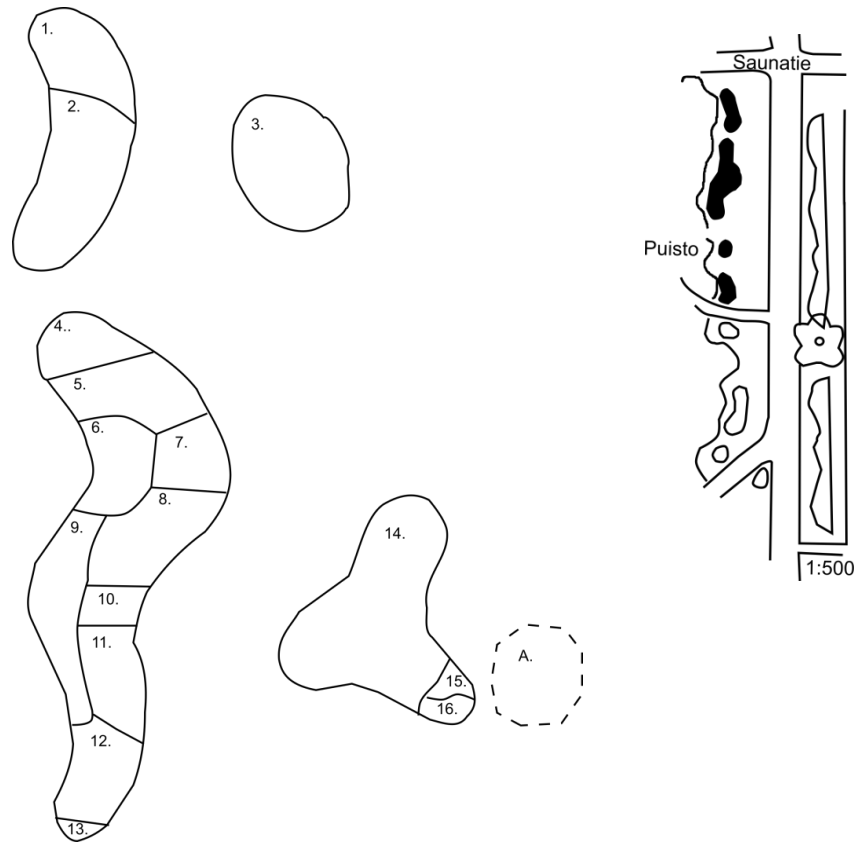
3.5.5 Tarhalankujan ympäristön istutusalueet

Alueiden (kuvat 9.–12.) istutusvuosi ei ole tiedossa, mutta kasveja on täydennetty ja vaihdettu vuosina 1958, 1961 ja 1964.

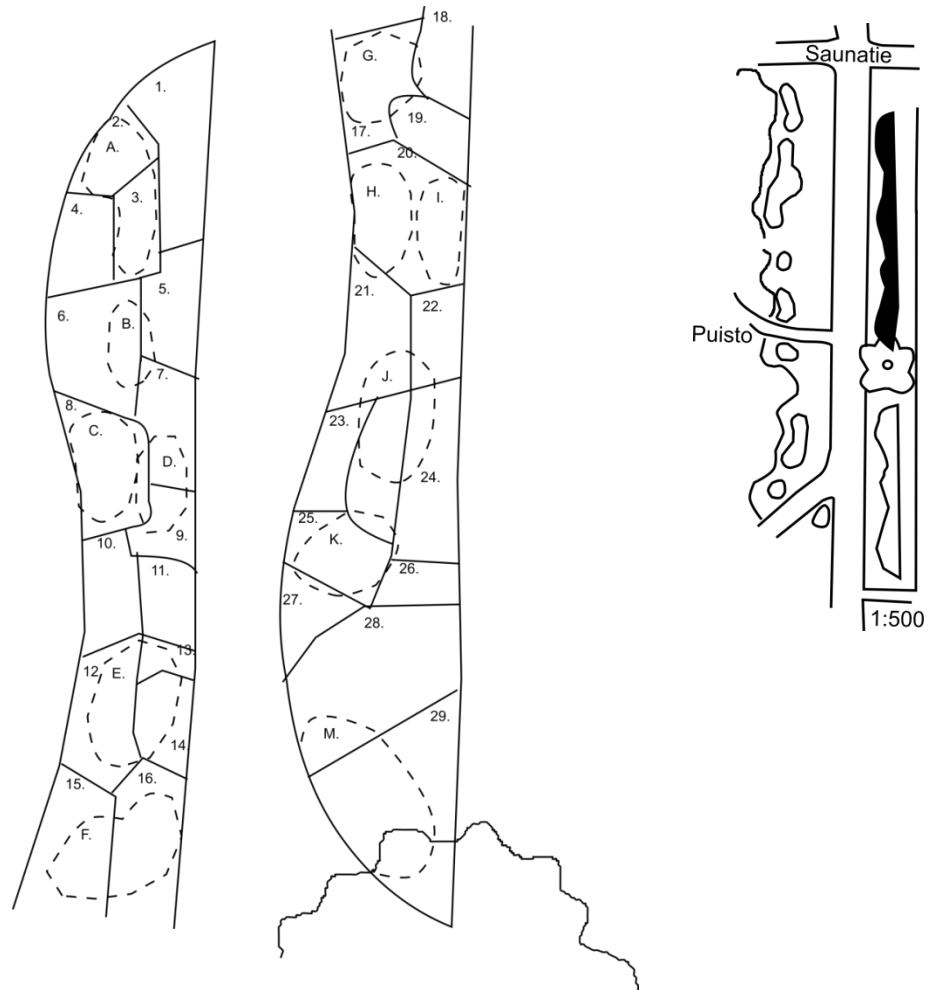
Kuva 9. Istutusalueet Tarhalankujan varrella, puiston puoli

1. Keltasormustinkukka. *Digitalis ambigua* / Hapsutöyhtöangervo.
Aruncus silvester 'Kneiffii'. Kummatkin poistettu.
2. Ukonkello. *Campanula latifolia* 'Brandwood'.
3. Kevätvuohenjuuri. *Doronicum caucasicum*.
4. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Brigadier'.
5. Aasiankullero. *Trollius asiaticus*.
6. Syyspäivänlilja. *Hemerocallis citrina*.
7. Kevätvuohenjuuri. *Doronicum caucasicum*.
8. Tähtäkimikki. *Cimicifuga racemosa*.

Kuva 10. Istutusalueet Tarhalankujan varrella, puiston puoli.

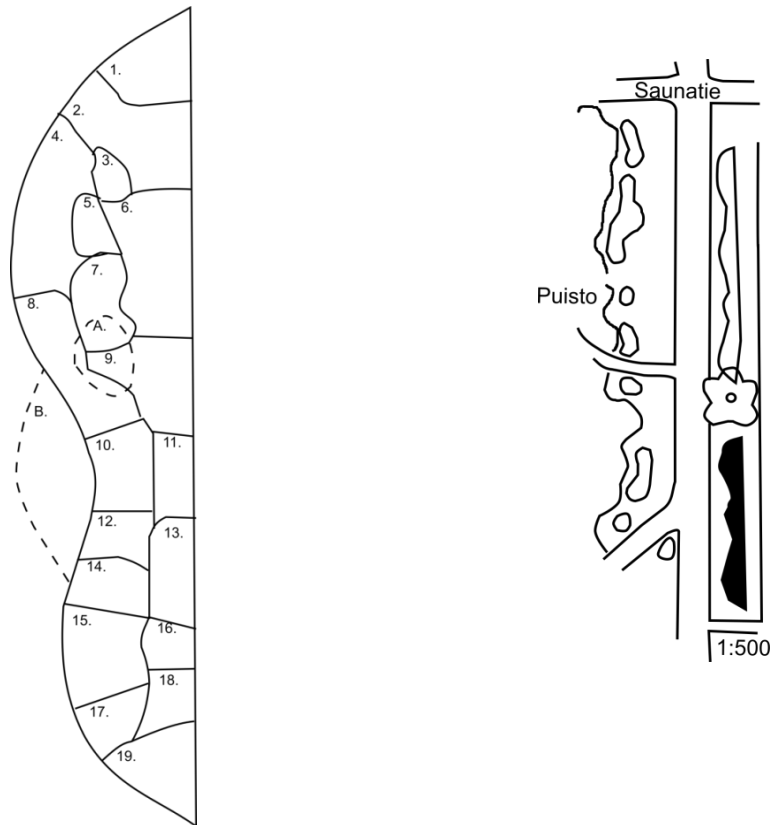
1. Japaninkuunlilja. *Hosta lancifolia*.
 2. Rusopäivänlilja. *Hemerocallis fulva*.
 3. Idänisotöyhtöangervo. *Aruncus silvester*.
 4. Amerikanjalkatähti. *Podophyllum peltatum*.
 5. Isopäivänkakkara. *Leucanthemum x superbum*.
 6. Lehtoängelmä. *Thalictrum aquilegiifolium*.
 7. Tarhapäivänlilja. *Hemerocallis hybrida* 'Vicountess Byng'.
 8. Tarha-alpi. *Lysimachia punctata*. Korvattu vuonna 1964 nukkapähkämöllä *Stachys byzantina*.
 9. Varjolilja. *Lilium martagon*.
 10. Kesäesikko. *Primula florindae*. Istutettu vuonna 1954.
 11. Sormivaleangervo. *Rodgersia aesculifolia*. Istutettu vuonna 1957.
 12. Rusopäivänlilja. *Hemerocallis fulva*. Korvattu *Astilbe arendsii*-jaloangervoryhmän ruusunpunaisella lajikkeella.
 13. Valkoinen jaloangervolajike. *Astilbe arendsii*.
 14. Kalliokielo. *Polygonatum odoratum*.
 15. Himalajanjalkalehti. *Podophyllum emodi major*.
 16. –
- A. Kevätsahrami, sininen lajike. *Crocus vernus*.

Kuva 11. Istutusalue Tarhalankujan varrella.

1. Tarhapiisku. *Solidago hybrida*.
2. –
3. Vuohenjuuri. *Doronicum clusii*.
4. Kaukasiankurjenpolvi. *Geranium platypetalum*.
5. Jaloritarinkannus. *Delphinium x cultorum* 'Van Veens Triumph'.
6. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Jules Sandeau'.
7. Siperiankurjenmiekkä. *Iris sibirica*.
8. Jalopähkämö. *Stachys macrantha*.
9. Palavarakkaus. *Lychnis chalconica*.
10. Saksankurjenmiekkä. *Iris germanica* 'Lenzschnee'.
11. Keltasormustinkukka. *Digitalis ambigua*.
12. Isopäivänkakkara. *Leucanthemum x superbum*.
13. –
14. Lilja. *Lilium marhan*.
15. Matala kanadanpiisku. *Solidago canadensis nana*.
16. Komealupiini. *Lupinus polyphyllus*.
17. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Spitfire'.
18. Komealupiini. *Lupinus polyphyllum*.
19. Sinipiikkiputki. *Eryngium planum*.

20. Hapsutöyhtöangervo. *Aruncus silvester* 'Kneiffii'.
 21. Täpläleimu. *Phlox maculata* 'Alpha'.
 22. Jaloritarinkannus. *Delphinium x cultorum* 'King Arthur'.
 23. Kanadanvuokko. *Anemone canadensis*.
 24. Syysasteri. *Aster novi-belgii*.
 25. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Hyacinth'.
 26. Ruskolilja. *Lilium bulbiferum*.
 27. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Gloria'.
 28. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Frau Anton Buchner'.
 29. Varjolilja. *Lilium martagon*.
-
- A. Keltanarsissi. *Narcissus pseudonarcissus* 'Oliver Cromwell'.
 - B. Tähtinarsissi. *Narcissus incomparabilis* 'Fortune'.
 - C. Tasettinarsissi. *Narcissus poetaz* 'Cheerfulness'.
 - D. Kaukasiantulppaani. *Tulipa eichlerii*.
 - E. Keltanarsissi. *Narcissus pseudonarcissus* 'Golden Harvest'.
 - F. Valkonarsissi. *Narcissus poeticus* 'Actaea'.
 - G. Narsissi. *Narcissus barrii* 'Verger'.
 - H. Narsissi. *Narcissus barrii* 'La Riante'.
 - I. Tasettinarsissi. *Narcissus poetaz* 'Geranium'.
 - J. Tasettinarsissi. *Narcissus poetaz* 'Perfection'.
 - K. Narsissi. *Narcissus bicolor* 'Queen of bicolors'.
 - L. –
 - M. Tähtinarsissi. *Narcissus incomparabilis* 'Scarlet Elegance'.

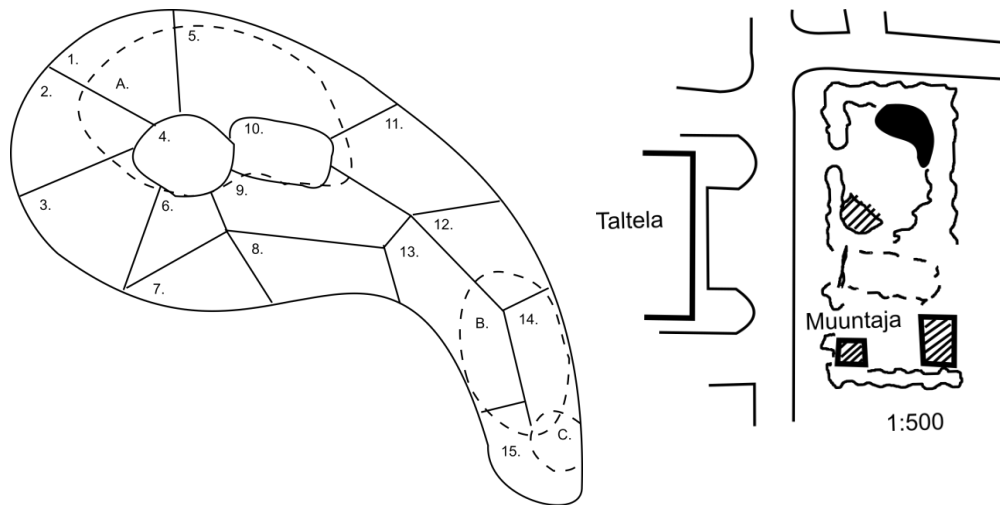

Kuva 12. Istutusalue Tarhalankujan varrella.

1. Syysasteri. *Aster novi-belgii* 'Snowdrift'.
 2. Kiiltoleimu. *Phlox carolina*.
 3. Ruskolilja. *Lilium bulbiferum*.
 4. Isopäivänkakkara. *Leucanthemum x superbum* 'Shasta Daisy'.
 5. Varjolilja. *Lilium martagon*.
 6. Isoritarinkannus. *Delphinium elatum*.
 7. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'E. Prichard'.
 8. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Aida'.
 9. Aitoukonhattu. *Aconitum napellus*.
 10. Paratiisililja. *Paradisea liliastrum*.
 11. Tarha-alpi. *Lysimachia punctata*.
 12. Hohdekukka. *Helenium bigelovii*.
 13. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Amos'.
 14. Punävärिमinttu. *Monarda didyma* 'Cambridge Scarlet'.
 15. Kyläkurjepolvi. *Geranium pratense*.
 16. –
 17. Jalokallioinen. *Erigeron speciosus*.
 18. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Iris'.
 19. Tarhapiisku. *Solidago hybrida*.
- A. Tulitulppaani. *Tulipa fosteriana* 'Red Emperor'.
- B. Kevätsahrami, sininen lajike. *Crocus vernus*.

3.5.6 Taltelan vierenen istutusalue

Istutusalueen (kuva 13.) kasvit on istutettu keväällä 1950. Istutuksiin on tehty pieniä muutoksia vuonna 1957.

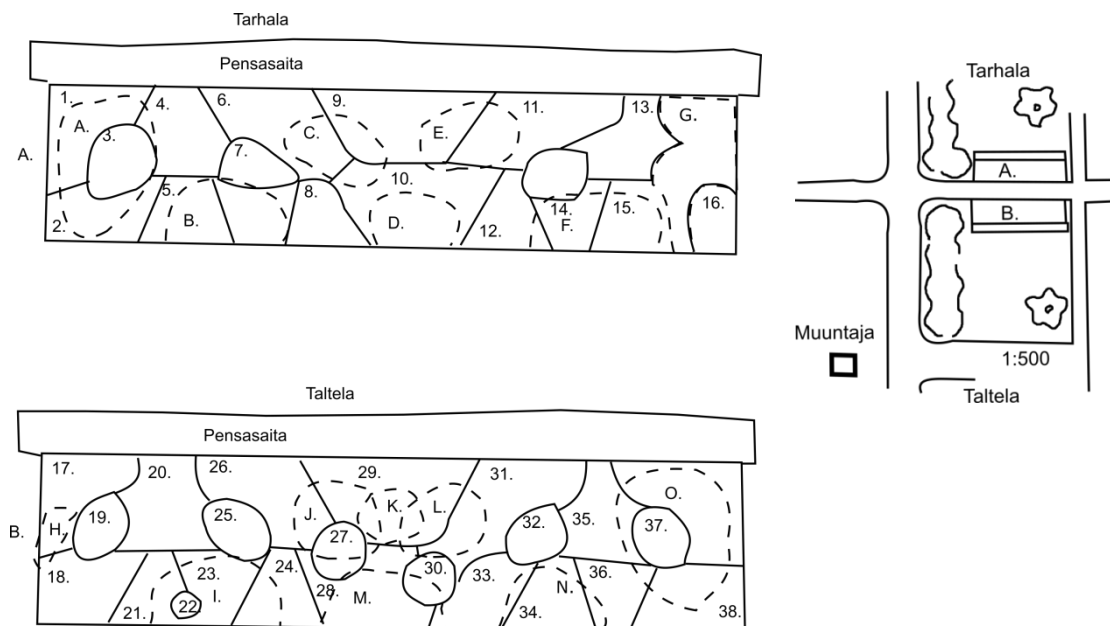

Kuva 13. Taltelan viereinen istutusalue.

1. Komealupiini. *Lupinus polyphyllus*.
 2. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Elisabeth Campbel'.
 3. Jaloakileija. *Aquilegia coerulea hybrida*.
 4. Kiinanpioni. *Paeonia lactiflora* 'Eglantine'.
 5. Jaloritarinkannus. *Delphinium x cultorum* 'Van Veens Triumph'.
 6. Jaloängelmä. *Thalictrum delavayi*.
 7. Saksankurjenmiekkä. *Iris germanica*.
 8. Nepalinhahikki. *Potentilla nepalensis* 'Miss Willmott'.
 9. Idänunikko. *Papaver orientale* 'Sturmfakel'.
 10. Tiikerililja. *Lilium tigrinum*.
 11. Tarhapiisku. *Solidago hybrida* 'Sonnenschein'.
 12. Kevätvuohenjuuri. *Doronicum caucasicum*.
 13. Isopäivänkakkara. *Leucanthemum x superbum*.
 14. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Hindenburg'.
 15. Karpaattienkello. *Campanula carpatica*.
- A. Tarhatulppaani. *Tulipa gesneriana* 'Mildred'.
- B. Tarhatulppaani. *Tulipa gesneriana* 'Firebird'.
- C. –

3.5.7 Tarhalan ja Taltelan väliset istutusalueet

Istutusalueen (kuva 14.) kasvit on istutettu syksyllä 1950 ja keväällä 1951. Vuonna 1961 on tehty pieniä muutoksia.

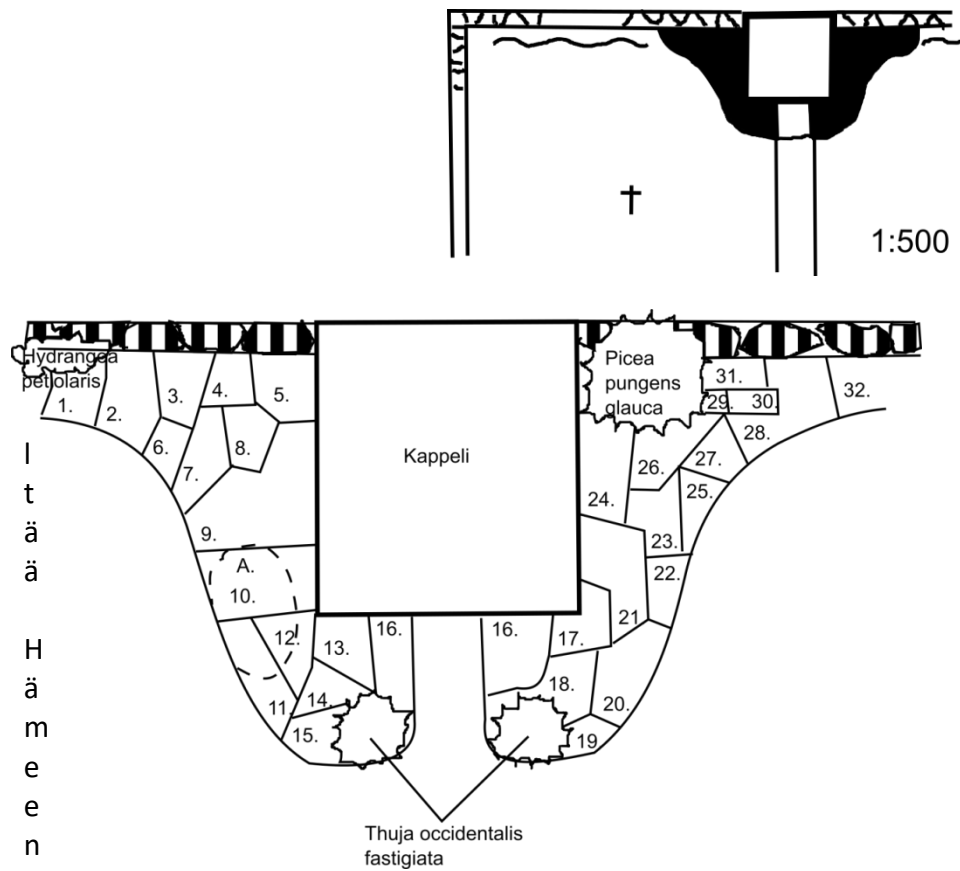
Kuva 14. Tarhalan ja Taltelan väliset istutusalueet.

1. –
2. Pioni. *Paeonia* 'Asa Gray'.
3. Valkoinen varjolilja. *Lilium martagon album*.
4. Kiinanpioni. *Paeonia lactiflora* 'MacMahon'.
5. Mantsurianjaloangervo. *Astilbe chinensis* var. *dauidii*.
6. Kiinanpioni. *Paeonia lactiflora* 'Marie Lemoine'.
7. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Peach blossom'.
8. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Queen Alexandra'.
9. Jaloritarinkannus. *Delphinium x cultorum* 'Pacific Giant'.
10. Pioni. *Paeonia* 'Mary Agnes Kelway'.
11. Kiinanpioni. *Paeonia lactiflora* 'Sarah Bernhardt'.
12. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Ceres'.
13. Kiinanpioni. *Paeonia lactiflora* 'Duchesse de Nemours'.
14. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Möwe'.
15. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Rheinland'.
16. Kiinanpioni. *Paeonia lactiflora* 'Edulis Superbra'.
17. Jaloritarinkannus. *Delphinium x cultorum* 'Lamartine'.
18. Tarhapioni. *Paeonia x festiva* 'Rosea Plena'.
19. Tiikerililja. *Lilium tigrinum*.
20. Pioni. *Paeonia* 'Canari'.
21. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Diamant'.
22. Korkea sinipunainen jaloangervolajike, ei suomalaista nimeä. *Astilbe*.

23. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Betsy Cuperus'.
 24. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Lachskönigin'.
 25. –
 26. Kiinanpioni. *Paeonia lactiflora* 'Karl Rosenfeld'.
 27. –
 28. Kiinanpioni. *Paeonia lactiflora* 'Reine Hortense'.
 29. Jaloritarinkannus. *Delphinium x cultorum* 'Van Veens Triumph'.
 30. –
 31. Pioni. *Paeonia* 'Argentine'.
 32. Ruskolilja. *Lilium bulbiferum*.
 33. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Gloria'.
 34. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Emden'.
 35. Kiinanpioni. *Paeonia lactiflora* 'Miss Eckhardt'.
 36. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Hyacinth'.
 37. –
 38. Tarhapioni. *Paeonia x festiva* 'Rubra plena'.
-
- A. Lummetulppaani. *Tulipa kaufmanniana* 'Fair Lady'.
 - B. Tulitulppaani. *Tulipa fosteriana* 'Red Emperor'.
 - C. Metsätulppaani. *Tulipa sylvestris*.
 - D. Narsissi. *Narcissus barrii* 'Lady Moore'.
 - E. Kaukasiantulppaani. *Tulipa eichlerii*.
 - F. Parvitulppaani. *Tulipa tarda*.
 - G. Ranskantulppaani. *Tulipa marjolettii*.
 - H. –
 - I. Terttululppaani. *Tulipa praestans* 'Fusilier'.
 - J. Orkideanarsissi. *Narcissus triandrus* 'Thalia'.
 - K. Narsissi. *Narcissus* 'Trevithian'.
 - L. Tulitulppaani. *Tulipa fosteriana* 'Cantate'.
 - M. Narsissi. *Narcissus* 'Campernelle'.
 - N. Lummetulppaani. *Tulipa kaufmanniana*.
 - O. Lummetulppaani. *Tulipa kaufmanniana* 'Chopin'.

3.5.8 Hautausmaan istutusalue

Alueen (kuva 15.) istutusvuosi ei ole tiedossa, mutta alueelle on todennäköisesti tehty muutoksia vuonna 1969.

Kuva 15. Hautausmaan istutusalue.

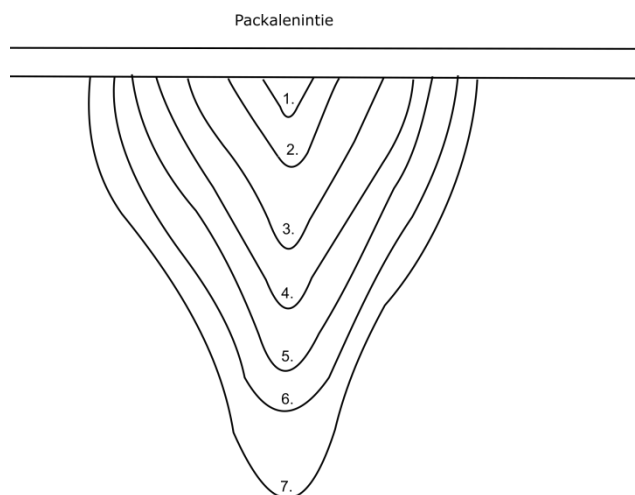
1. Alppiasteri. *Aster alpinus*.
2. Japaninkuunlilja. *Hosta lancifolia*.
3. Jalopähkämö. *Stachys macrantha*.
4. Lehtosinilatva. *Polemonium caeruleum*.
5. Rusopäivänlilja. *Hemerocallis fulva*.
6. –
7. Sulkaneilikka. *Dianthus plumarius*.
8. Pikkuängelmä. *Thalictrum minus*.
9. Kevätvuohenjuuri. *Doronicum caucasicum*.
10. Punapäivänkakkara. *Tanacetum coccineum*.
11. Kaukasiankurjenpolvi. *Geranium platypetalum*.
12. Lehtoakileija. *Aquilegia vulgaris*.
13. Aitoukonhattu. *Aconitum napellus*.
14. Pikkuängelmä. *Thalictrum minus*.
15. Vuorineilikka. *Dianthus gratianopolitanus*.
16. Kotkansiipi. *Matteuccia struthiopteris*.
17. Loistovuohenjuuri. *Doronicum excelsum*.
18. Lehtoakileija. *Aquilegia vulgaris*.

19. Vuorineilikka. *Dianthus gratianopolitanus*.
20. Kullero. *Trollius caucasicus*.
21. Aitoukonhattu. *Aconitum napellus*.
22. Punapäivänkakkara. *Tanacetum coccineum*.
23. Jaloangervo. *Astilbe arendsii*.
24. Rusopäivänlilja. *Hemerocallis fulva*.
25. Vuorikaunokki. *Centaurea montana*.
26. Loistovuohenjuuri. *Doronicum excelsum*.
27. Jalopähkämö. *Stachys macrantha*.
28. Japaninkuunlilja. *Hosta lancifolia*.
29. Lehtosinilatva. *Polemonium caeruleum*.
30. Pikkuängelmä. *Thalictrum minus*.
31. Kevätvuohenjuuri. *Doronicum caucasicum*.
32. Lehtoakileija. *Aquilegia vulgaris*.

A. Kaukasiantulppaani. *Tulipa eichleri*.

3.5.9 Ylä- ja alatalon välinen istutusalue

Istutusalue (kuva 16.) on istutettu syksyllä 1954, mutta se on kasvanut umpeen vuonna 1968.

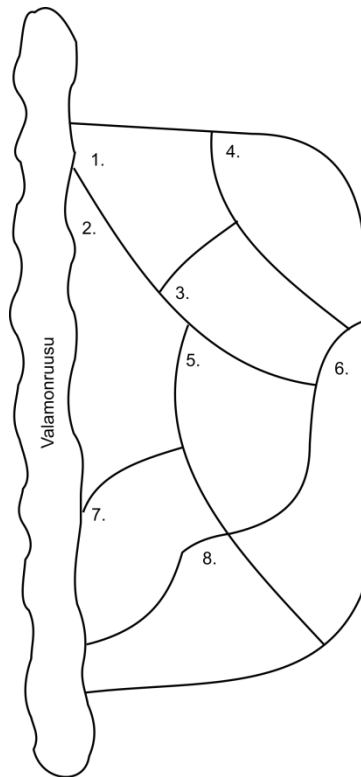

Kuva 16. Ylä- ja alatalon välinen istutusalue.

1. Akileija. *Aquilegia*.
2. Syysleimu. *Phlox paniculata*.
3. Akileija. *Aquilegia*.
4. Syysleimu. *Phlox paniculata*.
5. Akileija. *Aquilegia*.
6. Syysleimu. *Phlox paniculata*.
7. Sarviorvokki. *Viola cornuta* 'Woodgate'.

3.5.10 Ylä- ja alatalon pihan istutusalue

Istutusalue (kuva 17.) on istutettu syksyllä 1954.

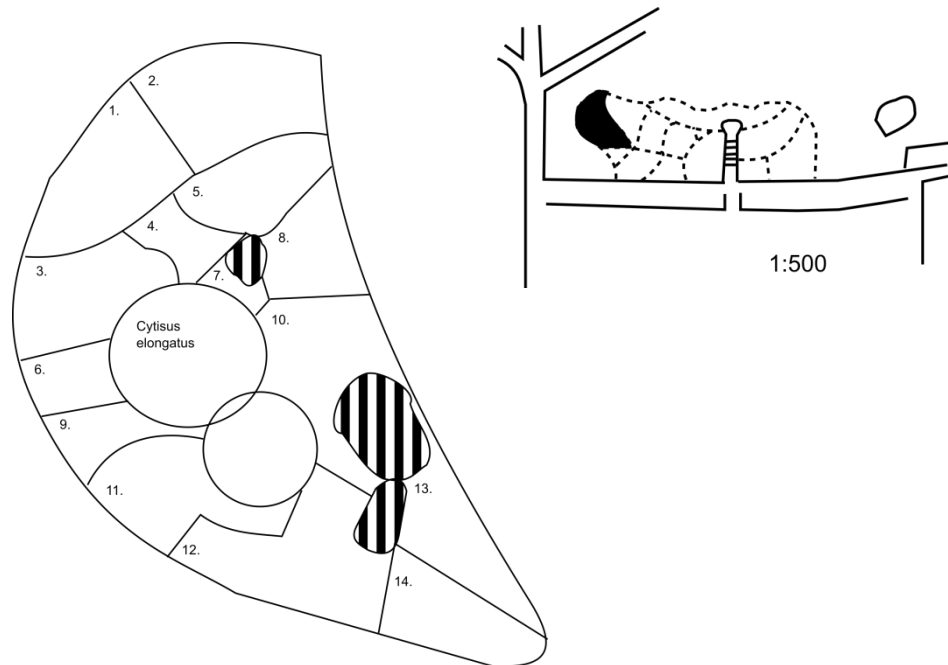

Kuva 17. Ylä- ja alatalon pihan istutusalue.

1. Tarha-alpi. *Lysimachia punctata*.
2. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Sir John Falstaff'.
3. Kevätvuohenjuuri. *Doronicum caucasicum*.
4. Japaninjaloangervo. *Astilbe x japonica* 'Düsseldorff'.
5. Saksankurjenmiekkä. *Iris germanica* 'Echesachs'.
6. Sarviorvokki. *Viola cornuta* 'John Wallmark'.
7. Punapäivänkakkara. *Tanacetum coccineum*.
8. Isokaunosilmä. *Coreopsis grandiflora*.

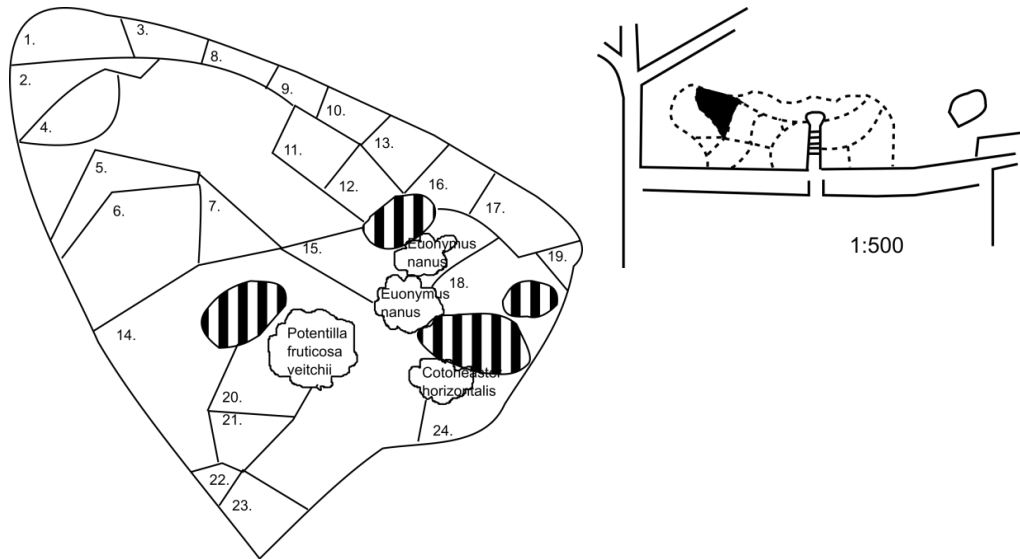
3.5.11 Rannan kivikkoryhmä

Rannan kivikkoryhmä on istutettu alun perin jo 1910-luvulla, mutta se on muuttanut paljon muotoaan ajan saatossa. Kuvissa 18.–31. on esitetty 1950-luvun tilanne. Istutuksiin on tehty pieniä muutoksia 1960-luvulla.

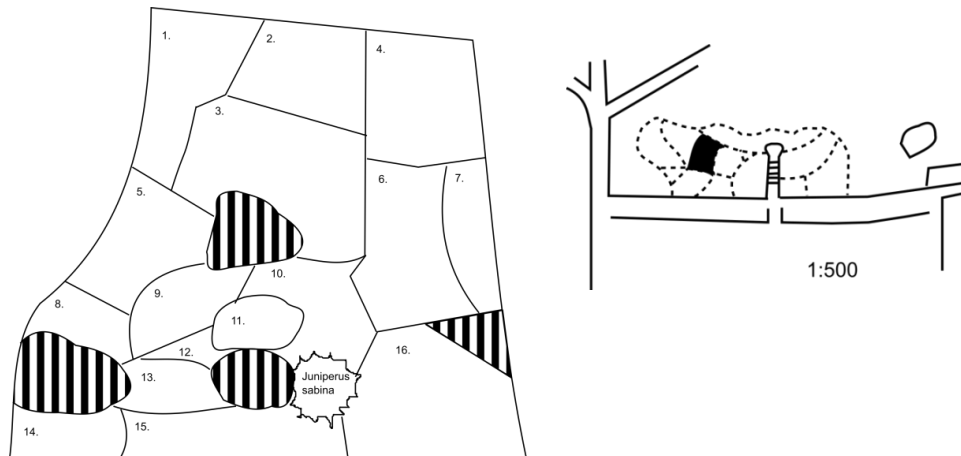
Kuva 18. Rannan kivikkoryhmä, alue 1.

1. Särämämaksaruoho. *Sedum sexangulare*.
2. –
3. Isoniittyhumala. *Prunella grandiflora*.
4. Isomaksaruoho. *Sedum telephium*.
5. Elokuunasteri. *Aster amellus* 'King George'.
6. Tähkäruusujuuri. *Rhodiola semenovii*.
7. –
8. Kaukasianpitkäpalkko. *Arabis caucasica*.
9. Isorikko. *Saxifraga hostii* 'Altissima'.
10. Soikkovuorenkilpi. *Bergenia crassifolia*.
11. Pensasangervo. *Spiraea japonica*.
12. Isorikko. *Saxifraga hostii* 'Altissima'.
13. Loistotädyke. *Veronica teucrium*.
14. Miekkahirvenjuuri. *Inula ensifolia*.

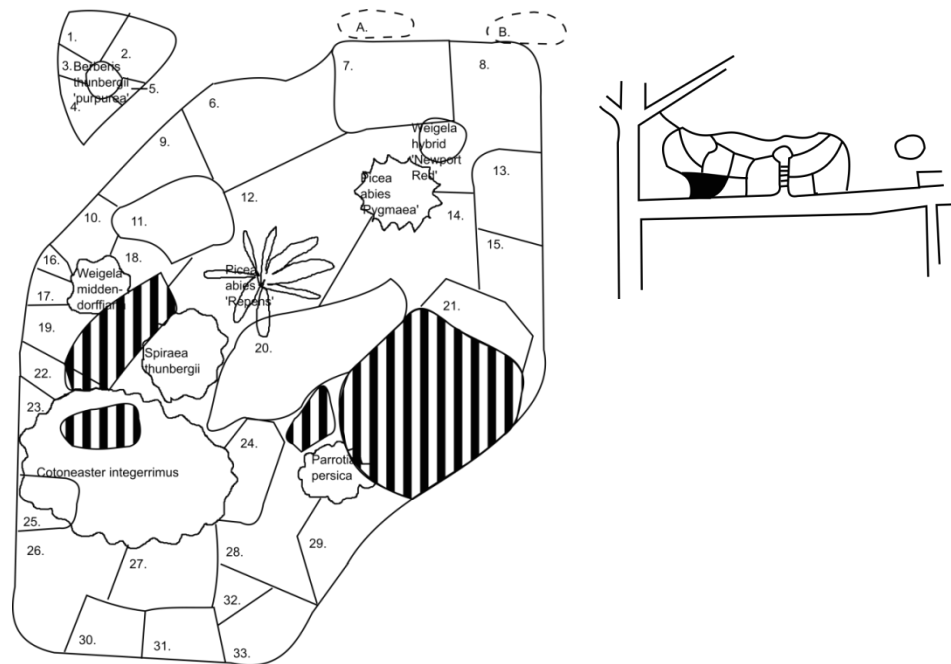
Kuva 19. Rannan kivikkoryhmä, alue 2.

1. Kevätkaihonkukka. *Omphalodes verna*.
2. Kallioinen. *Erigeron 'Charity'*.
3. Kaukasiantädyke. *Veronica liliformis*.
4. Korallikeijunkukka. *Heuchera sanguinea*.
5. Juhannusasteri. *Aster tongolensis*.
6. Sammalleimu. *Phlox subulata 'Ronsdorfer Schöne'*.
7. Sulkaneilikka. *Dianthus plumarius*.
8. Ruusuleimu. *Phlox x procumbens*.
9. Suikeropitkäpalko. *Arabis procurrens*.
10. Ristikki. *Aubrieta deltoidea*.
11. Kallioinen. *Erigeron 'Vanity'*.
12. Kallioinen. *Erigeron 'Mrs. E. H. Beale'*.
13. –
14. Siperianunikko. *Papaver nudicaule*.
15. Isorikko. *Saxifraga hostii 'Altissima'*.
16. Ruusujuuri. *Rhodiola stephanii*.
17. Hopeahärkki. *Cerastium tomentosum*.
18. Korallikeijunkukka. *Heuchera sanguinea*.
19. Alppimehitähti. *Sempervivum montanum*.
20. Tarhakäenkaali. *Oxalis corniculata 'Purpurea'*.
21. Hyasintti. *Hyacinth orientalis 'Rote perle'*.
22. Mykeröneilikka. *Dianthus armeria 'La Bourbille'*.
23. Siperianunikko. *Papaver nudicaule*.
24. Soikkovuorenkilpi. *Bergenia crassifolia*.

Kuva 20. Rannan kivikkoryhmä, alue 3.

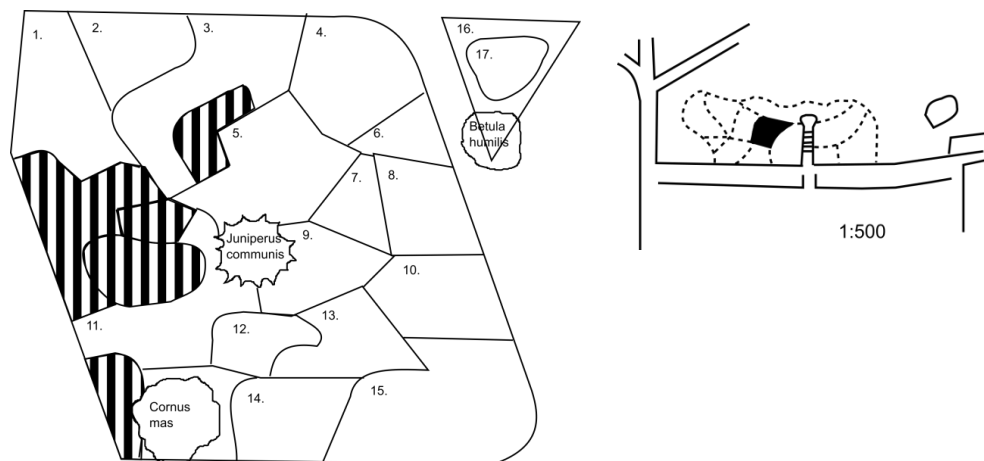
1. Siperianunikko. *Papaver nudicaule*.
2. Nätä. *Minuartia arctioides*.
3. Kaukaasianpitkápalko. *Arabis caucasica*.
4. Rönsyakankaali. *Ajuga reptans* 'Atropurpurea'.
5. Sitruuna-ajuruoho. *Thymus citriodus*.
6. Pääskynmaksaruoho. *Sedum kamtschaticum* var. *ellacombianum*.
7. Kääpiökello. *Campanula cochleariifolia*.
8. Katkero. *Gentiana thibetica*.
9. Alppimehitähti. *Sempervivum montanum*.
10. –
11. Kultatyräkki. *Euphorbia polychroma*.
12. –
13. Kääpiötädyke. *Veronica repens*.
14. Jalokallioinen. *Erigeron speciosus*.
15. Laukkaneilikka. *Armeria maritima*.
16. Mätäsrikko. *Saxifraga caespitosa* 'Triumph'.

Kuva 21. Rannan kivikkoryhmä, alue 4.

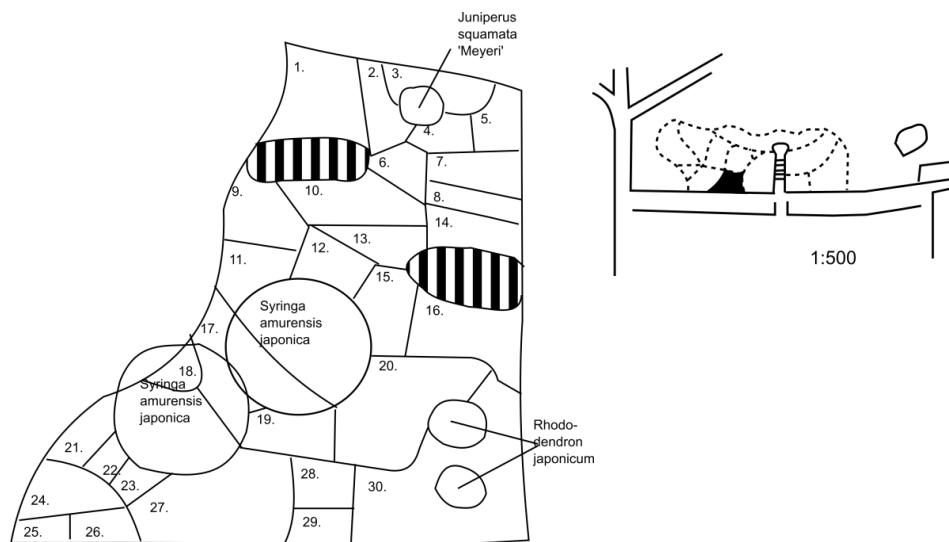
1. Hunturikko. *Saxifraga cuneifolia*.
2. Pallomehiparta. *Sempervivum soboliferum*.
3. Mehitähti. *Sempervivum alpha*.
4. Polkunätä. *Minuartia aizoides*.
5. Lusikkamaksaruoho. *Sedum spathulifolium*.
6. Hunturikko. *Saxifraga cuneifolia*.
7. Vuorineilikka. *Dianthus gratianopolitanus*.
8. Rikko. *Saxifraga trifurcata*.
9. Rikko. *Saxifraga* -.
10. Alppitähti. *Leontopodium alpinum*.
11. Rikko. *Saxifraga lantoscana*.
12. Mätäsrikko. *Saxifraga groenlandica*.
13. Turkestaninmaksaruoho. *Sedum ewersii*.
14. Rikko. *Saxifraga willkommen*.
15. Rikko. *Saxifraga* -.
16. Lyydianmaksaruoho. *Sedum lydium*.
17. Rikko. *Saxifraga* -.
18. Metsätulppaani. *Tulipa sylvestris*.
19. Alppivarjohiippa. *Epimedium alpinum*.
20. Loistokurjenpolvi. *Geranium hybrid 'Johnson's Blue'*.
21. Tarhakeijunkukka. *Heuchera brizoides*.
22. Korallikeijunkukka. *Heuchera sanguinea*.
23. Tädyke. *Veronica* -.
24. Mustakonnanmarja. *Actaea spicata rubra*.
25. Peittosaumayrtti. *Leptinella squalida*.
26. Etelänkevätesikko. *Primula elatior 'Weisser Swahn'*.
27. Palloesikko. *Primula denticulata*.

28. Soikkovuorenkilpi. *Bergenia crassifolia*.
 29. Kielo. *Convallaria majalis*.
 30. Sammalleimu. *Phlox subulata* 'Alice'.
 31. Sammalleimu. *Phlox subulata* 'Niralis'.
 32. Vaaleajouluruusu. *Helleborus niger*.
 33. Miekkahirvenjuuri. *Inula ensifolia*.
- A. Metsätulppaani. *Tulipa sylvestris*.
 B. Kevätkurjenmiekkä. *Iris reticulata*.

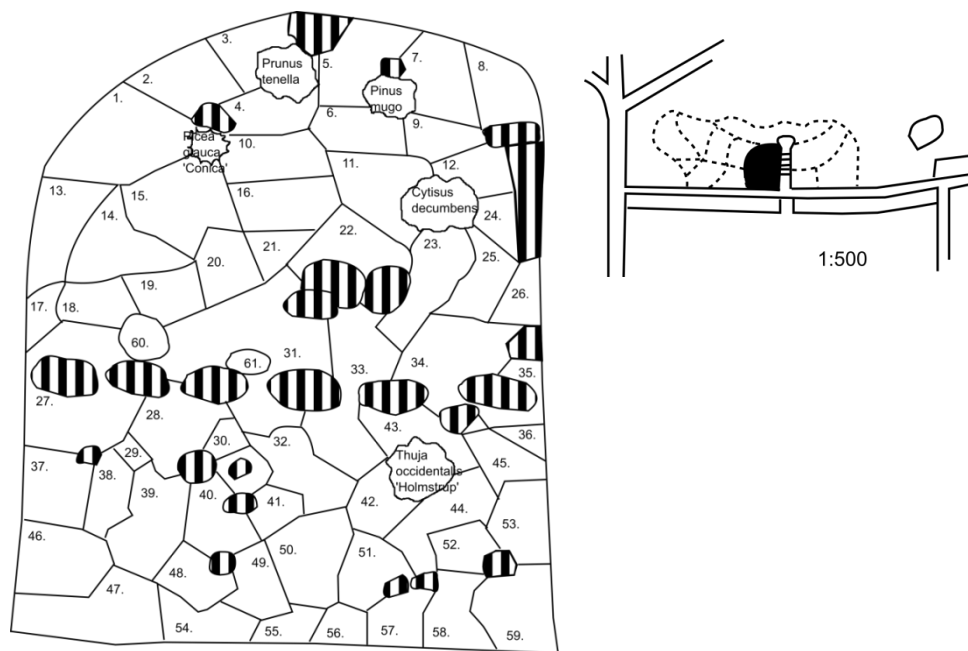
Kuva 22. Rannan kivikkoryhmä, alue 5.

1. Maksaruoho. *Sedum* -.
 2. Nurmiäjuruoho. *Thymus pulegioides*.
 3. Mykerömaksaruoho. *Sedum anacampseros*.
 4. Kaukaasianpitkäpalko. *Arabis caucasica*.
 5. Lännenkylmänkukka. *Pulsatilla vulgaris*.
 6. Alppimehitähti. *Sempervivum montanum*.
 7. Hyasintti, sininen lajike. *Hyacinth orientalis*.
 8. Rikko. *Saxifraga gaudinii*.
 9. -
 10. -
 11. Sammalleimu. *Phlox subulata* 'J.F.Wilson'.
 12. -
 13. Kivikkokilkka. *Cymbalaria pallida alba*.
 14. Iisoppi. *Hyssopus officinalis*.
 15. Kaukaasianpitkäpalko. *Arabis caucasica*.
 16. Ruusuleimu. *Phlox x procumbens*.
 17. Mooseksenpalavapensas. *Dictamnus albus*.

Kuva 23. Rannan kivikkoryhmä, alue 6.

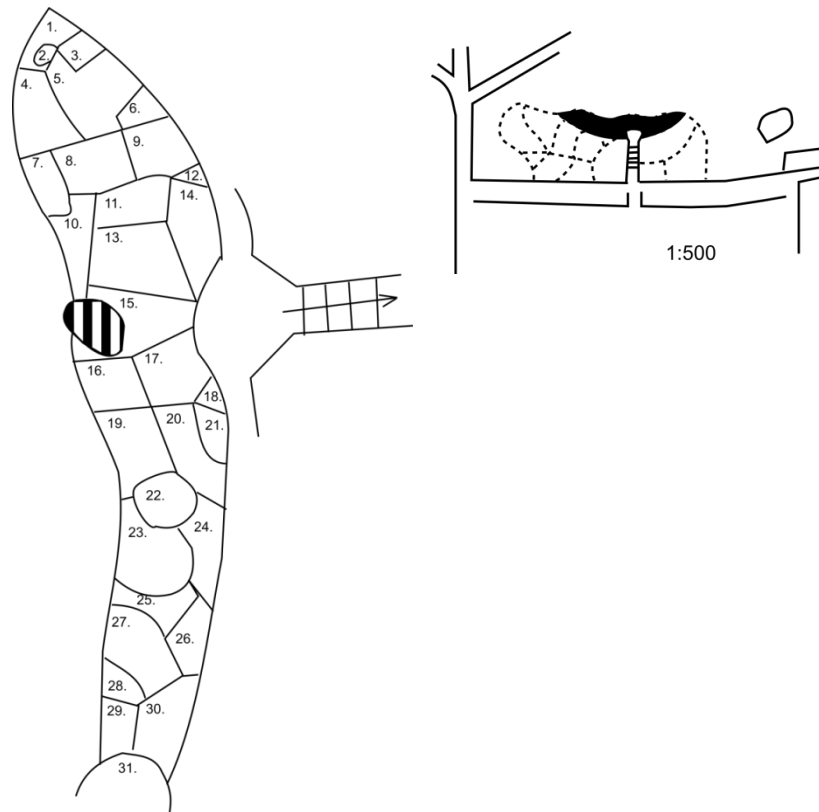
1. Kevätvuohenjuuri. *Doronicum caucasicum*.
2. Espanjansinililja. *Hyacinthoides hispanica* 'Albus'.
3. Rikko. *Saxifraga* -.
4. Alppisyklaami. *Cyclamen purpurascens*.
5. Sarvirovokki. *Viola cornuta* 'W. H. Woodgate'.
6. Loistotädyke. *Veronica teucrium* 'Royal blue'.
7. Hopearikko. *Saxifraga paniculata*.
8. Tuoksuorvokki. *Viola odorata*.
9. Kaukasianmaksaruoho. *Sedum spurium*.
10. Loistotädyke. *Veronica teucrium* 'Royal blue'.
11. Kultatyräkki. *Euphorbia polychroma*.
12. Kevätvuohenjuuri. *Doronicum caucasicum*.
13. Neilikka. *Dianthus* -.
14. Kilpiruoho. *Alyssum moelendorffianum*.
15. Varjoyrtti. *Pachysandra terminalis*.
16. Kevätkaihonkukka. *Omphalodes verna*.
17. -
18. Rusokoiranhammas. *Erythronium dens-canis*.
19. Kotkansiipi. *Matteuccia struthiopteris*.
20. Hiirenporras. *Athyrium filix-femina*.
21. Alppimehitähti. *Sempervivum montanum*.
22. -
23. Italiantalventähti. *Eranthis hyemalis*.
24. Päivännouto. *Helianthemum alpestre*.
25. Alppimehitähti. *Sempervivum montanum*.
26. Lyydianmaksaruoho. *Sedum lydium*.
27. Kielo. *Convallaria majalis*.
28. Arovuokko. *Anemone sylvestris*.
29. Valkovuokko, punainen lajike. *Anemone nemorosa rosea*.
30. Kielo. *Convallaria majalis*.

Kuva 24. Rannan kivikkoryhmä, alue 7.

1. Kaukasianmaksaruoho. *Sedum spurium*.
2. Kääpiökello. *Campanula cochleariifolia*.
3. Rikko. *Saxifraga acanthifolia*.
4. Talvisaippo. *Iberis sempervirens*.
5. Maksaruoho. *Sedum laconitum*.
6. Tulikukka. *Verbascum* -.
7. Keltalaukka. *Allium moly*.
8. Ruusujuuri. *Rhodiola stephanii*.
9. Neilikka. *Dianthus hybride* 'La Bourbille'.
10. Hehkuvarakkaus. *Lychnis haageana*.
11. Euroopansinilatva. *Polemonium caeruleum*.
12. Korallikeijunkukka. *Heuchera sanguinea*.
13. Kivikkovirmajuuri. *Valeriana montana*.
14. Pikkupäivänlilja. *Hemerocallis minor*.
15. Kurjenpolvi. *Geranium wilsonii*.
16. Idänmiekkalilja. *Gladiolus imbricatus*.
17. -
18. Loistoinkarvillea. *Incarvillea mairei*.
19. Unelmatädyke. *Veronica gentianoides*.
20. Isoinkarvillea. *Incarvillea delavayi*.
21. -
22. Kaukasiantörmäkukka. *Scabiosa caucasica*.
23. Lehtolaukka. *Allium ostrowskianum*.
24. Kaukasianmaksaruoho. *Sedum spurium album*.
25. Pääskynkukka. *Hutchinsia alpina*.
26. -

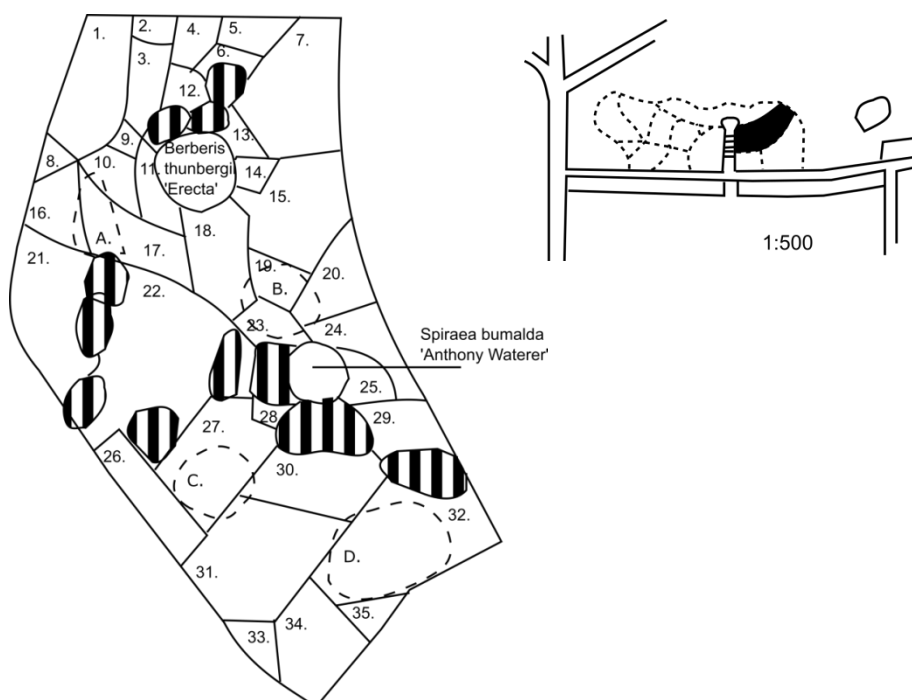
27. Lehtolaukka. *Allium ostrowskianum*.
28. Soikkovuorenkilpi. *Bergenia crassifolia*.
29. –
30. Hopeaikiviuhko. *Limonium platyphyllum*.
31. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Margaret Gavin Jones'.
32. Purppuratulikukka. *Verbascum phoeniceum*.
33. –
34. Soikkovuorenkilpi. *Bergenia crassifolia*.
35. Sarviorvokki. *Viola cornuta*.
36. Maksaruoho. *Sempervivum* -.
37. Sammalleimu. *Phlox subulata* 'Temiskaming'.
38. Punatähkä. *Liatris spicata*.
39. Pikkupäivänlilja. *Hemerocallis minor*.
40. Kiinanritarinkannus. *Delphinium grandiflorum* 'Blauer Spiegel'.
41. –
42. Kesäpikkusydän. *Dicentra formosa*.
43. Pyökkitädyke. *Veronica montana*.
44. Soikkovuorenkilpi. *Bergenia crassifolia*.
45. Perhoakileija. *Aquilegia glandulosa*.
46. Sammalleimu. *Phlox subulata* 'Maischnee'.
47. –
48. Kääpiöpeurankello. *Campanula glomerata acaulis*.
49. Rikko. *Saxifraga hybrid*.
50. Käenkukka. *Lychnis tomentosa*.
51. Pääskynmaksaruoho. *Sedum ellacombianum*.
52. Kevättruusuleinikki. *Adonis vernalis*.
53. Alppirikko. *Saxifraga muscoides*.
54. Sammalleimu. *Phlox subulata* 'Maj'.
55. Sininata. *Festuca glauca*.
56. Lyydianmaksaruoho. *Sedum lydium*.
57. Mehitähti. *Sempervivum pseudo-ornatum*.
58. Mätäsrikko. *Saxifraga cespitosa*.
59. Nätä. *Minuartia graminifolia*.

Kuva 25. Rannan kivikkoryhmä, alue 8.

1. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Pantheon'.
2. Kullero. *Trollius* -.
3. -
4. Kallionauhus. *Ligularia dentata* 'Othello'.
5. Saksankurjenmiekkä. *Iris germanica* 'Gracchus'.
6. Vuoripunatähkä. *Liatris scariosa*.
7. Kaukasianlilja. *Lilium monadelphum*.
8. Soikkovuorenkilpi. *Bergenia crassifolia*.
9. Syysleimu. *Phlox paniculata* 'Mistral'.
10. Kullero. *Trollius caucasicus*.
11. Jalokallioinen. *Erigeron speciosus*.
12. Sädepäivänhattu. *Rudbeckia speciosa*.
13. Tarhajuoru. *Tradescantia virginiana*.
14. Kesäesikko. *Primula florindae*.
15. Jalokallioinen. *Erigeron speciosus* 'Quaberess'.
16. Rusopäivänlilja. *Hemerocallis fulva*.
17. Pikkuasteri. *Aster sedifolius*.
18. Lännenkylmänkukka. *Pulsatilla vulgaris*.
19. Tarhapäivänlilja. *Hemerocallis hybrid* 'Tejas'.
20. Syysmyrkkylilja. *Colchicum autumnale*.
21. Kaukasianmaksaruoho. *Sedum spurium* 'Album'.
22. Kultatyräkki. *Euphorbia polychroma*.

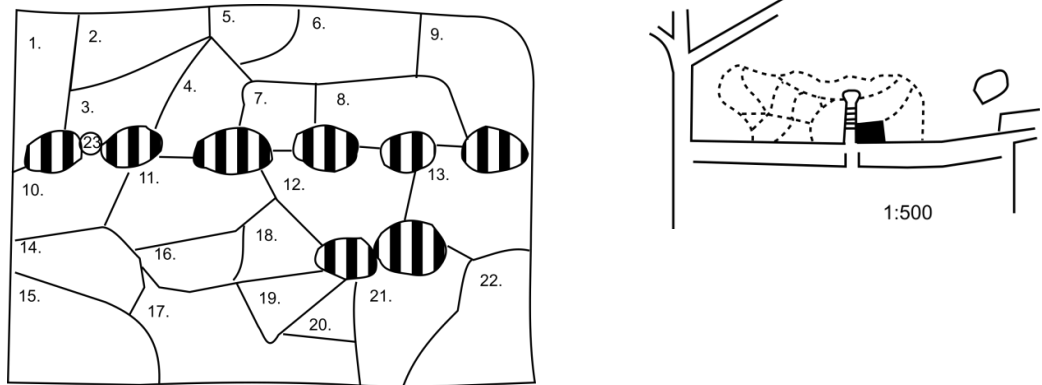
23. Kirjokurjenmiekkä. *Iris versicolor*.
24. Loistotädyke. *Veronica teucrium* 'Shirley blue'.
25. Japaninkuunlilja. *Hosta lancifolia*.
26. Kirjokuunlilja. *Hosta undulata*.
27. Japaninkuunlilja. *Hosta lancifolia* 'Aureovariegata'.
28. Japaninkuunlilja. *Hosta lancifolia*.
29. Soihtunauhus. *Ligularia hessei*.
30. Japaninsara. *Carex morrowii variegata*.
31. Alppiröyhytatar. *Aconogonon alpinum*.

Kuva 26. Rannan kivikkoryhmä, alue 9.

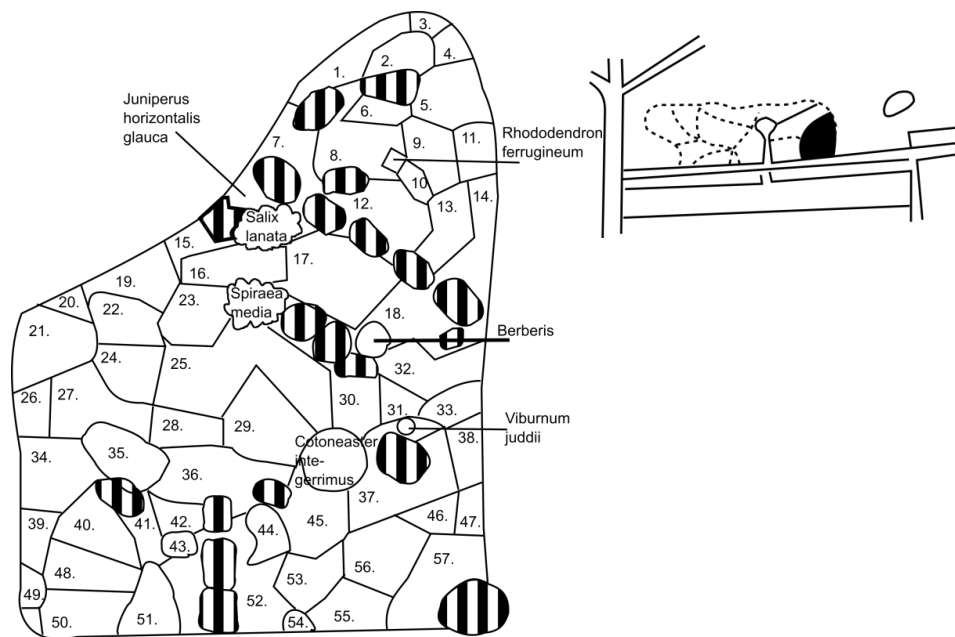
1. Valkohärkki. *Cerastium tomentosum* 'Columnae'.
2. Punapäivänkakkara. *Tanacetum coccineum*.
3. –
4. Kurjenpolvi. *Geranium wilsonii*.
5. Pikkuristikki. *Aubrieta deltoidea*.
6. –
7. Valkohärkki. *Cerastium tomentosum* 'Columnae'.
8. –
9. –
10. –
11. Punatähkä. *Liatris spicata*.
12. Harmaakurjenpolvi. *Geranium cinereum*.
13. –

14. Reunusasteri. *Aster dumosus* 'Nancy'.
 15. Kaukaasianpitskäpalko. *Arabis caucasica* 'Plena'.
 16. Karvasinilatva. *Polemonium boreale*.
 17. Loistotädyke. *Veronica teucrium* 'Royal Blue'.
 18. Patjarikko. *Saxifraga x arendsii* 'Alba'.
 19. –
 20. Lapinvuokko. *Dryas octopetala*.
 21. Korallikeijunkukka. *Heuchera sanguinea*.
 22. Soikkovuorenkilpi. *Bergenia crassifolia*.
 23. Tulikukka. *Verbascum wiedemannianum*.
 24. Seittimehitähti. *Sempervivum arachnoideum*.
 25. Hentohelmitilja. *Muscari botryoides*.
 26. Jalokallioinen. *Erigeron speciosus*.
 27. Mätäspäivänlilja. *Hemerocallis dumortierii*.
 28. Keltalaukka. *Allium moly*.
 29. Turkestaninmaksaruoho. *Sedum ewersii*.
 30. Lännekylmänkukka. *Pulsatilla vulgaris*.
 31. Pikkuasteri. *Aster sedifolius*.
 32. Kultahelokki. *Oenothera glauca*.
 33. –
 34. Tarhatyräkki. *Euphorbia cyparissias*.
 35. Maksaruoho. *Sempervivum* -.
-
- A. Tarhatulppaani. *Tulipa gesneriana* 'The Bishop'.
 - B. Metsätulppaani. *Tulipa sylvestris*.
 - C. Hyasintti. *Hyacinth* 'Lady Derby'.
 - D. Tarhatulppaani. *Tulipa gesneriana* 'Pride of Zwanenburg'.

Kuva 27. Rannan kivikkoryhmä, alue 10.

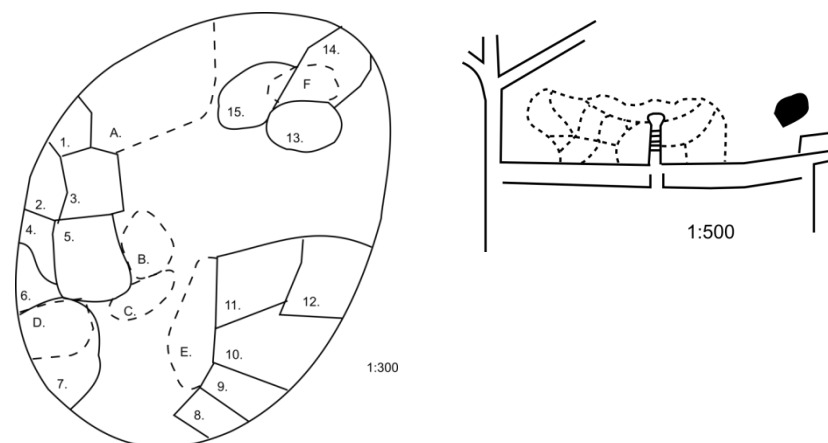
1. Siperianmaksaruoho. *Sedum aizoon*.
2. Siperianunikko. *Papaver nudicaule*.
3. Keisarinpikarililja. *Fritillaria imperialis*.
4. Syysmyrkkylilja. *Colchicum autumnale*.
5. Mehitähti. *Sempervivum purpureum*.
6. Sammalleimu. *Phlox subulata* 'Maischnee'.
7. Vuoripioni. *Paeonia officinalis* 'Rubra'.
8. Soikkovuorenkilpi. *Bergenia crassifolia*.
9. Sädekukka. *Gaillardia aristata* 'Kobolt'.
10. Pikkukuunlilja. *Hosta lancifolia minor*.
11. Syysmyrkkylilja. *Colchicum autumnale*.
12. Tarhapäivänlilja. *Hemerocallis hybrid* 'Apricot'.
13. Sarviorvokki. *Viola cornuta* 'Famös'.
14. Suikeroesikko. *Primula pruhoniana* 'Blaukissen'.
15. Neilikka. *Dianthus cinnabarensis*.
16. Loistotädyke. *Veronica teucrium* 'Royal Blue'.
17. Sarviorvokki. *Viola cornuta* 'John Wallmark'.
18. Jalokello. *Platycodon grandiflorus* 'Mariesii'.
19. Alppiasteri. *Aster alpinus*.
20. Jalokello. *Platycodon grandiflorus*.
21. Miekkahirvenjuuri. *Inula ensifolia*.
22. Rönsyleimu. *Phlox stolonifera*.
23. Kamtsatkanmaksaruoho. *Sedum kamtschaticum*.

Kuva 28. Rannan kivikkoryhmä, alue 11.

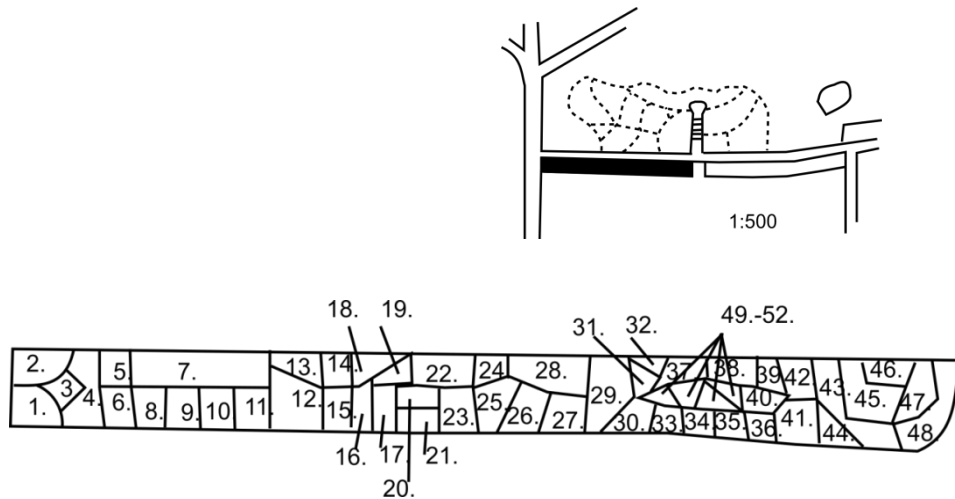
1. Kaukasianmaksaruoho. *Sedum spurium*.
2. Karpaattienkello. *Campanula carpatica*.
3. –
4. Kivikkosuopayrtti. *Saponaria ocymoides*.
5. Suikeroesikko. *Primula pruhoniana*.
6. Pikkutalvio. *Vinca minor*.
7. Samettikurjenmiekkä. *Iris laevigata*.
8. Alppitähti. *Leontopodium alpinum*.
9. Nepalinhanhikki. *Potentilla nepalensis* 'Miss Willmott'.
10. Japaninhanhikki. *Potentilla megalantha*.
11. Kevätesikko. *Primula veris*.
12. Pihaesikko. *Primula pubescens*.
13. –
14. –
15. Tunturirikko. *Saxifraga cotyledon* var. *pyramidalis*.
16. Siperianasteri. *Aster sibiricus*.
17. Tähtilaukka. *Allium albopilosum*.
18. Kääpiökurjenmiekkä. *Iris pumila*.
19. Kirjopikarililja. *Fritillaria meleagris*.
20. Hopearikko. *Saxifraga paniculata* 'Contacta'.
21. Mätäsrikko. *Saxifraga cespitosa*.
22. Polkuhaarikko. *Saxifraga subulata*.
23. Kalliokehtoneilikka. *Petrorhagia saxifraga*.
24. Tunturirikko. *Saxifraga cotyledon* *pyramidalis*.
25. –
26. Mehitähti. *Sempervivum* -.
27. Hopearikko. *Saxifraga paniculata*.
28. Korallikeijunkukka. *Heuchera sanguinea*.

29. Mätäsrikko. *Saxifraga cespitosa alba*.
30. Pihaesikko. *Primula pubescens*.
31. Esikko. *Primula* -.
32. -
33. Miekkahirvenjuuri. *Inula ensifolia*.
34. Reunusasteri. *Aster dumosus*.
35. Soikkovuorenkilpi. *Bergenia crassifolia*.
36. Alppimehitähti. *Sempervivum montanum*.
37. Lehtorikko. *Saxifraga rotundifolia*.
38. Sulkaneilikka. *Dianthus plumarius*.
39. Kirjopikarililja. *Fritillaria meleagris*.
40. Paratiisililja. *Paradisea liliastrum*.
41. -
42. Kesäpikkusydän. *Dicentra formosa*.
43. -
44. Alppiasteri. *Aster alpinum*.
45. Valkotäpläimikkä. *Pulmonaria saccharata*.
46. Kielo. *Convallaria majalis*.
47. -
48. Ruohonätä. *Minuartia graminifolia*.
49. -
50. -
51. Sammalleimu. *Phlox subulata* 'Maischnee'.
52. -
53. Kanadanpiisku. *Solidago canadensis* 'Golden mosa'.
54. -
55. -
56. Kevätvuohenjuuri. *Doronicum caucasicum*.
57. Valkkohärkki. *Cerastium tomentosum* 'Columnae'.

Kuva 29. Rannan kivikkoryhmä, alue 12.

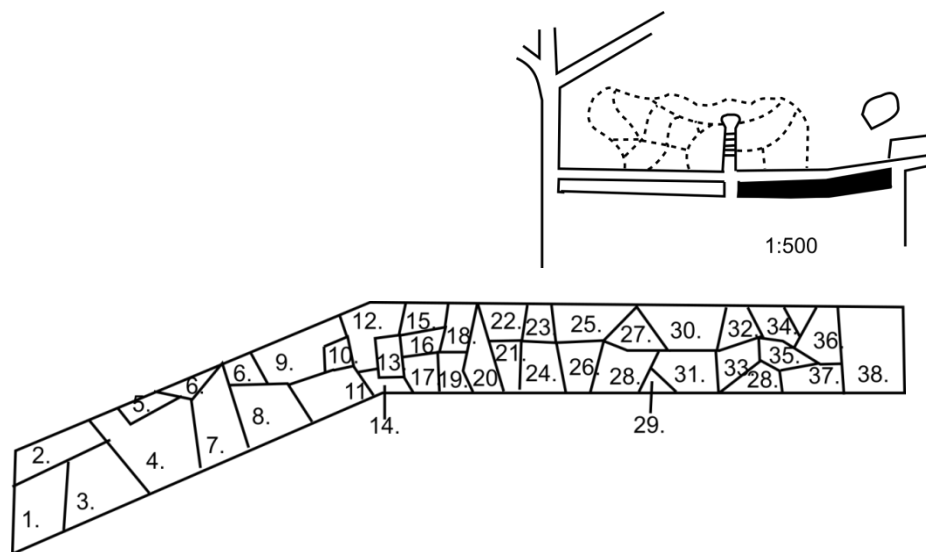
1. Pikkuristikki. *Aubrieta deltoidea* 'Moerheimii'.
 2. Ruskoakeena. *Acaena microphylla*.
 3. Karpaattienkello. *Campanula carpatica*.
 4. Laukkaneilikka. *Armeria* -.
 5. Morsiusharso. *Gypsophila paniculata* 'Schneeflocke'.
 6. Kohokki. *Silene alpestris*.
 7. Krysanteemi. *Chrysanthemum* -.
 8. Atsorella. *Azorella trifurcata*.
 9. Alppiasteri. *Aster alpinus* 'Goliath'.
 10. Morsiusharso. *Gypsophila paniculata* 'Schneeflocke'.
 11. Kotkanakileija. *Aquilegia glandulosa*.
 12. Alppiunikko. *Papaver alpinum*.
 13. Morsiusharso. *Gypsophila paniculata* 'Schneeflocke'.
 14. Kultahanhikki. *Potentilla aurea*.
 15. Tulikellukka. *Geum coccineum*.
-
- A. Lehtolaukka. *Allium ostrowskianum*.
 - B. Karhunlaukka. *Allium ursinum*.
 - C. Triteleia. *Triteleia* -.
 - D. Lehtolaukka. *Allium ostrowskianum*.
 - E. Lehtolaukka. *Allium ostrowskianum*.
 - F. Laukka. *Allium* -.

Kuva 30. Rannan kivikkoryhmä, alue 13.

1. Kiinanritarikannus. *Delphinium grandiflorum* 'Tom Thumb'.
2. Punaväriminttu. *Monarda didyma* 'Croftway Pink'.
3. Jalomalva. *Sidalcea malviflora* 'Rose Queen'.
4. Kultapäivänlilja. *Hemerocallis middendorffii*.
5. Kesäpäivänhattu. *Rudbeckia hirta*.
6. Jaloangervo. *Astilbe arendsii*.
7. Varjolilja. *Lilium martagon*.
8. Saksankurjenmiekka. *Iris germanica* 'Princess Victoria Louise'.
9. Verihanhikki. *Potentilla atrosanguinea* 'Gibson Scarlet'.
10. Suvivuohenjuuri. *Doronicum pardalianches* 'Goldstrauss'.
11. Kurjenmiekka. *Iris koreana*.
12. Syyshohdekukka. *Helenium Autumnale*-ryhmä.
13. Alppikärhö. *Clematis alpina*.
14. Niittysalvia. *Salvia pratensis*.
15. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Fanal'.
16. Verikurjenpolvi. *Geranium sanguineum*.
17. Metsälilja. *Lilium philadelphicum* 'Orange Triumph'.
18. Kuningatarkurjenmiekka. *Iris sanguinea* 'Snow Queen'.
19. Asteri. *Aster forrestii*.
20. Sinilatva. *Polemonium*.
21. Aurinkokaunosilmä. *Coreopsis lanceolata*.
22. Rohtovuohenherne. *Galega officinalis*.
23. Tädyke. *Veronica spuria*.
24. Kuningaslilja. *Lilium regale*.
25. Kevätvuohenjuuri. *Doronicum caucasicum* 'Mademoiselle Mason'.
26. Syyshohdekukka. *Helenium autumnale*.
27. Syyaskaunosilmä. *Coreopsis verticillata grandiflora*.
28. Rohtosuopayrtti. *Saponaria officinalis*.
29. Syyshohdekukka. *Helenium autumnale* 'Moerheim Beauty'.
30. Tädyke. *Veronica sp.*
31. Elokuunasteri. *Aster amellus* 'Schöne von Rondorf'.

32. Hopeasyysvuokko. *Anemone tomentosa*.
33. Loistotädyke. *Veronica teucrium*.
34. Verihanhikki. *Potentilla atrosanguinea* 'Gibson Scarlet'.
35. Hopeasyysvuokko. *Anemone tomentosa*.
36. Syysmyrkkylilja. *Colchicum autumnale major*.
37. Pietaryrtti. *Tanacetum vulgare*.
38. Herttapiippuruoho. *Aristolochia clematitis*.
39. Siperiankurjenmiekkä. *Iris sibirica* 'Perry's Blue'.
40. Kuningaslilja. *Lilium regale*.
41. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Bergkristal'.
42. Jaloangervo. *Astilbe arendsii* 'Amethyst'.
43. Tarhakullero. *Trollius x cultorum* 'Prichard's Giant'.
44. Sädepäivänhattu. *Rudbeckia speciosa*.
45. Katinminttu. *Nepeta racemosa*.
46. –
47. Syyshohdekukka. *Helenium autumnale*.
48. Isomaksaruoho. *Sedum telephium*.

Kuva 31. Rannan kivikkoryhmä, alue 14.

1. Päivänlilja. *Hemerocallis* -.
2. Isopäivänkakkara. *Leucanthemum x superbum*.
3. Tarha-alpi. *Lysimachia punctata*.
4. Kollinminttu. *Nepeta grandiflora*.
5. Humala. *Humulus lupulus*.
6. Kanadankilpikierto. *Menispermum canadense*.
7. Jalokallioinen. *Erigeron speciosus*.
8. Rusopäivänlilja. *Hemerocallis fulva* 'Kwanso'.
9. Lyhtykoiso. *Physalis alkekengi*.

10. Tellima. *Tellima grandiflora*.
11. Tellima. *Tellima grandiflora*.
12. Syysasteri. *Aster novi-belgii*.
13. Otapallo-ohdake. *Echinops ritro*.
14. Tulikukka. *Verbascum wiedemannianum*.
15. Punapäivänkakkara. *Tanacetum coccineum*.
16. Punapäivänkakkara. *Tanacetum coccineum*.
17. Vuorikaunokki. *Centaurea montana*.
18. Rusopäivänlilja. *Hemerocallis fulva 'Kwanso'*.
19. Päivänlilja. *Hemerocallis -*.
20. Päivänlilja. *Hemerocallis fulva fol. var.*
21. Kellokärhö. *Clematis integrifolia*.
22. Viinikärhö. *Clematis viticella*.
23. Alaskanlupiini. *Lupinus nootkatensis*.
24. Saunio. *Matricaria -*.
25. Purppurasilkkiyrtti. *Asclepias incarnata*.
26. Tarhaillakko. *Hesperis matronalis*.
27. Punaväriminttu. *Monarda didyma*.
28. Kevätvuohenjuuri. *Doronicum caucasicum*.
29. Harmaamalvikki. *Lavatera thuringiaca*.
30. Rusopäivänlilja. *Hemerocallis fulva fol. var.*
31. Syysleimu. *Phlox paniculata 'Margaret Gavin Jones'*.
32. Asteri. *Aster perennis*.
33. Päivänlilja. *Hemerocallis -*.
34. Orkidealilja. *Lilium speciosum rubrum*.
35. Ruskolilja. *Lilium bulbiferum*.
36. Punapäivänkakkara. *Tanacetum coccineum*.
37. Säleikköparsa. *Asparagus verticillatus*.
38. Komealupiini. *Lupinus polyphyllus 'Russel'*.

4 POHDINTAA

Lepaan puutarha on elänyt muutoksen kourissa erityisesti 1900-luvulla. Se on muuttanut muotoaan, kärsinyt tuhoista ja pulasta, mutta on aina pystynyt muuntautumiskykynsä vuoksi vastaamaan tarpeisiin.

Lepaan alueen muuttumista tutkiessa on tärkeäksi asiaksi noussut muutoksien dokumentointi. Muutoksen hetkellä vanhan dokumentointi ei välttämättä vaikuta oleelliselta, mutta uutta tehdessä ja vanhan kadotessa jää aina pala menneisyyttä kadoksiin. Tässä tapauksessa erityisesti perennaluetteloiden puute, tai niiden katoaminen tuntemattomaan paikkaan, on suuri vahinko.

Tätä opinnäytetyötä aloittaessa oli toiveena löytää usealta eri aikakaudelta perennalistoja, joiden avulla olisi pystynyt luomaan käsityksen Lepaan kartanon puiston ja nykyisen puutarhaoppilaitoksen puutarhan muutoksista. Erityisesti kartanon ajalta olevien vanhojen perennalistojen löytyminen oli suurin haave, jotta arvokasta historiatietoa saataisiin tallennettua. Todennäköisin säilytyspaikka kaikelle Lepaata koskevalle puutarhamateriaalille oli Lepaalla sijaitseva puutarhamuseon kirjasto.

Lepaan puutarhamuseon kirjastossa on säilynyt vain yksittäisiä istutuskarttoja ja -suunnitelmia eri vuosikymmeniltä. Niiden avulla ei ole mahdollista saada kokonaiskuvaa Lepaan alueen perennoista. Perusteelliset istutuskartat löytyivät vasta 1950-luvulta peräisin olevina piirroksina, ja näiden avulla pystyi tälle opinnäytetyölle luomaan pohjan. Aikaisempien perennaluetteloiden puuttuminen on sääli, sillä jo ainakin opiston perustamisen aikoihin tiedetään alueella kasvaneen parhaimmillaan satoja perennoja. Mitä kauemmaksi ajassa päästään, sitä mielenkiintoisempaa olisi tutkia viljelyssä olleita perennoja. Yritysten taimiluetteloita tutkimalla voi saada käsityksen tietyn ajan perennoista, mutta vasta istutettuina muiden kasvien kanssa ne tuovat oman ajankuvansa esiin.

Vaikka 1950-luku kuulostaa ehkä liiankin lähihistorialta tuntien Lepaan pitkän historian, saavat tuon ajan perennalistat kuitenkin yllättymään. Jatkuva kasvinjalostaminen ja muodin muuttuminen näkyvät verrattaessa näitä noin 60 vuoden takaisia listoja nykypäivän taimiluetteloon tai puutarha-myymälän perennahyllyyn. Erityisesti lajiketasaalla on tapahtunut suuria muutoksia.

Verrattaessa 1900-luvun alussa viljelyyn tulleita perennoja ja tässä opinnäytetyössä esitettyjä Lepaan istutusalueita, noudattaa Lepaan perennalikoima hyvin pitkälti tuon vuosisadan alun viljelyssä olleiden perennojen valikoimaa (liite 4). Nämä samat vuosisadan alun kasvit ovat vielä nykypäivänäkin perennapenkin peruskasveja, kuitenkin joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta, kuten esimerkiksi helminukkajäkkärä ja unelmatädyke, joita nykyään harvemmin käytetään. Toisaalta aikaisempina vuosisatoina

viljelyyn tulleita perennoja tutkiessa (liitteet 1-3) huomaa, että niissä esiintyvät perennat ovat myös nykypäivänä yleisessä käytössä olevia peruskasveja. Poikkeuksena voi kuitenkin huomata, että 1700- ja 1800-luvun perennoista (liitteet 2 ja 3) ei Lepaalla ollut viljelyssä kuin ehkä puolet kasveista. Tämä voi johtua puhtaasti sattumasta tai muodista, sillä kyseisten vuosisatojen perennaluetteloiden kasvit ovat kuitenkin yleisesti käytössä olleita perennoja.

Lepaan istutuksissa on kasvanut nykypäivälle melko tuntemattomia perennoja. Rannan kivikossa on kasvanut muun muassa atsorellaa (*Azorella trifurcata*) (kuva 29.) sekä tellimaa (*Tellima grandiflora*) (kuva 31.). *Thalictrum*-suvun ängelmiä (kuvat 3., 4., 10., 13. ja 15.) soisi kasvatettavan nykypäivänä paljon enemmän, sillä hentoudestaan huolimatta ne ovat erittäin kauniita.

Ehkä yllättävintä Lepaan perennoja tutkiessa oli tiettyjen nykypäivänä harvinaisempien kasvisukujen runsaus. Esimerkiksi *Erigeron*- ja *Doronicum*-sukujen kasvit olivat runsaasti edustettuina, kun nykyään niitä näkee istutuksissa vain harvoin. *Erigeron*-suvusta näkee nykypäivänä pääsääntöisesti vain enää jalokallioista (*Erigeron speciosus*) ja *Doronicum*-suvusta enää lähinnä vain kevätkuohenuorta (*Doronicum orientale*) sekä isovuohenuorta (*Doronicum plantagineum*). Lepaan istutuksissa edellä mainituista suvuista oli useampia lajeja ja lajikkeita käytössä useassa eri paikassa. Nämäkään kasvisuvut eivät ole hävinneet minnekään, ne eivät vain tällä hetkellä ole ihmisten tietoisuudessa perennapenkkiä istuttaessa.

Kulloinkin viljeltävien perennalajien, kuten kaikkien puutarhan kasvien, valikoiman sanelee hyvin pitkälti muoti. Se määrittelee mediassa esiintyviä kasveja sekä puutarhamyymälöiden tuotevalikoimaa. Kasvin näkyminen esimerkiksi aikakauslehdessä voi laukaista suuren kysynnän ja nostaa jo unohtuneen kasvin suursuosikiksi puutarhassa. Esimerkiksi joitakin vuosia sitten stevian kysyntä moninkertaistui lyhyessä ajassa, eikä kysyntään pystytty vastaamaan kyseisenä vuotena.

Perennojen käyttö on Suomessa ollut melko vähäistä ennen viime vuosisadan puoltaväliä. 1900-luvun alussa perennojen, kuten muidenkin puutarhan koristekasvien, käytöstä käytiin välillä kiivastakin keskustelua. Maaseudun väestö koki pelkästään koristearvonsa vuoksi viljeltävät kasvit pahimmillaan jopa syntisenä harrastuksena. Toisaalta perennojen koriste-arvo oli joissain tapauksissa melko vähäinen lyhyen kukinnan takia, ja tämän vuoksi yksivuotisista kasveista koettiin saatavan hienompi loisto puutarhaan. Kun vasta 1900-luvulla on jalostuksella saatu perennoille pidempiä kukkimisaikoja ja rehevämpää kasvutapaa, voi vain kuvitella puutarhan istuttajien mielenkiinnon näitä kasveja kohtaan esimerkiksi 1600-luvulla, jolloin tarkoituksena on ollut rakentaa loisteliaa aateliskartanon puutarha. Tällöin koristepensaat ja –puut ovat varmasti olleet etusijalla puutarhan kasveja valittaessa.

Työn teoriaosuutta kerätessä tuli väistämättä eteen perennatutkimuksen vähäisyys. Perinneperennoista on kirjoitettu kirjoja ja artikkeleita melko kiitettävästi, mutta itse perennojen käytöstä ei juuri ole tutkimustietoa. Vanhojen puutarhojen inventointeja lukiessa huomaa, kuinka perennat ovat jääneet muiden koristekasvien jalkoihin inventointien keskittyessä pääosin koristepuihin ja -penssiin. Toisaalta tämä on ymmärrettävää, sillä varsinkin ränsistyneissä tai täysin muuttuneissa puutarhoissa perennoilla ei välttämättä ole ollut kykyä selviytyä. Ruohovartisina kasveina ne häviävät usein kilpailussa rikkakasveja vastaan. Lääke- ja maustekasveina viljellyistä perennoista on sen sijaan melko hyvin tutkimustietoa. Tieto lääkinnällisesti tärkeistä kasveista ja niiden käytöstä on kulkenut ensin suullisesti sukupolvelta toiselle ja todennäköisesti vasta 1800-luvulla kirjoitettu muistiin.

Tälle opinnäytetyölle loi suuren haasteen kasvinimistön voimakas muuttuminen. Päivittäessä kasvinimistöä nykypäivää vastaavaksi joutui lähes jokaisen kasvin nimitietoja tutkimaan erityisellä huolella. Muutamien kasvien kohdalla joutui tutkimaan suvun ja lajin nimiä erikseen ja etsiä sitä kautta kasvin nykyisen tieteellisen nimen. Tähän opinnäytetyöhön on päivitetty tämän hetkiset tieteelliset nimet. Muutamissa tapauksissa kasvin suomalainen tai nykyinen tieteellinen nimi jäi puuttumaan, sillä yrityksistä huolimatta sitä ei pystytty määrittämään.

Tämä työ antaa mahdollisuuden kurkistaa perennojen kultakauden alun lajivalikoimaan puutarhaopiston puutarhassa. 1950-luvulla sodan jälkeinen elintarvikepula oli takanapäin ja pihat alkoivat jälleen huokua esteettisyyttä. Tätä opinnäytetyötä tehdessä mielessäni heräsi kysymys, voisiko Lepaalla yhä kasvavissa perennoissa olla 1950-luvulta olevaa tai vielä vanhempaakin perennakantaa. Vanhojen kantojen elinvoiman ja kukoistuksen vuoksi niitä tulisi varjella ja suosia.

LÄHTEET

- Alanko, P. 2007. Perennat. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Alanko, P. & Kahila, P. 1992. Palava rakkaus ja särkynyt sydän. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Alanko, P. & Kahila, P. 1993. Ukonhattu ja ahkeraliisa. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Elfving, J. 1921. Kukkaviljelys avomaalla. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino.
- Häyrynen, M. n.d. Puutarha, lakritsi ja kulkue. Suomalaisesta puutarhaperinteestä. Verkkojulkaisu. Viitattu 24.3.2016.
- Koskimies, T. 1997. Ravintoa sielulle ja ruumiille – suomalainen pappilapuutarha 1900-luvun alkupuoliskolla. Jyväskylän yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Historian ja etnologian laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Koskimies, T. 2009. Patruunan puutarha ja työmiehen kessupenkki. Helsinki. Kustannus Oy Arkki.
- Koskimies, T. & Knuuttila, M. 2007. Pappilan puutarhassa, kasveja ja kulttuurihistoriaa. Helsinki. Kustannus Oy Arkki.
- Koskimies, T. & Pelliccioni, S. 2011. Kaunokainen ja ilonpisara, kotipihojen kukkien kulttuurihistoriaa. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Kotimaa / Kirjapaja.
- Laitospuutarhat. 2014. Ikkunoita Pirkanmaan puutarhakulttuuriin. Perinnepiha. Viitattu 25.3.2016.
<http://puutarhahistoria.fi/puutarhahistoria/puutarhoja-eriymparistoissa/laitospuutarhat>
- Laurila, E. 2010. Lepaan oppilaitokset 1910-luvulta 1990-luvulle. Teoksessa Hänninen, K. & Kaila, T. Sata vuotta puutarhaopetusta Lepaalla. Hämeenlinna. Hämeen ammattikorkeakoulu, 19–65.
- Lepaan puutarhamuseon kirjasto. Perennaistutusten pohjakartat.
- Lounatvuori, I. 2004. Fagervikin puutarhojen vuosisadat. Espoo. Frenckelin Kirjapaino Oy.
- Ojanen, E. 2010. Lepaan historia. . Teoksessa Hänninen, K. & Kaila, T. Sata vuotta puutarhaopetusta Lepaalla. Hämeenlinna. Hämeen ammattikorkeakoulu, 13–16.

Prisförteckning från finska trädgårdsföreningen. 1905. Helsinki.

Omakotipiha. n.d. Rakennusperinto.fi. Kulttuuriympäristö. Viitattu 25.3.2016.

http://www.rakennusperinto.fi/kulttuuriymparisto/artikkelit/fi_FI/omakotipiha/

Rikkinen, J. 2011. Suomalaiset perinnekasvit. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otava.

Salo, U. & Salo, P. 2007. Pihan perinnekasvit. Helsinki. Minerva kustannus Oy.

Salonen, F. & Kurimo, A. 1915. Kotien puutarhakirja ja lyhyt säilöönpano-
opas. Tampere. Tampereen kansalliskirjapaino.

Simonen, S. 1961. Suomen puutarhatalouden historia. Helsinki. Puutarhaliitto.

Sorsa, H. 2010b. Kartanon- ja ruukinpuutarhat. Arkkitehtuurimuseo. Viitattu 28.10.2016. <http://www.mfa.fi/kartanonpuutarhat>

Sorsa, H. 2010a. Pappiloiden puutarhat ja hautausmaat. Arkkitehtuurimuseo. Viitattu 28.10.2016. <http://www.mfa.fi/pappilanpuutarhat>

Perennaluettelot vuosisatojen perusteella on koottu seuraavista lähteistä:

Alanko, P. & Kahila, P. 1992. Palava rakkaus ja särkynyt sydän. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Alanko, P. & Kahila, P. 1993. Ukonhattu ja ahkeraliisa. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Koskimies, T. & Pelliccioni, S. 2011. Kaunokainen ja ilonpisara, kotipihojen kukkien kulttuurihistoriaa. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Kotimaa / Kirjapaja.

Rikkinen, J. 2011. Suomalaiset perinnekasvit. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otava.

Salo, U. & Salo, P. 2007. Pihan perinnekasvit. Helsinki. Minerva kustannus Oy.

1600-LUVULLA VIJELYYN TULLEITA PERENNOJA

Väritettyinä riveinä Lepaalla 1950-luvulla viljellyt perennat.

Akileija	<i>Aquilegia</i>
Etelänruttojuuri	<i>Petasites hybridus</i>
Hyasintti	<i>Hyacinthus orientalis</i>
Isoppi	<i>Hyssopus officinalis</i>
Isoritarinkannus	<i>Delphinium elatum</i>
Isotähtiputki	<i>Astrantia major</i>
Kaunokainen	<i>Bellis perennis</i>
Keltanarsissi	<i>Narcissus pseudonarcissus</i>
Kevätesikko	<i>Primula veris</i>
Kevätsahrami	<i>Crocus vernus</i>
Kurjenkello	<i>Campanula persicifolia</i>
Mehitähdet	<i>Sempervivum</i>
Mooseksenpalavapensas	<i>Dictamnus albus</i>
Pioni	<i>Paeonia</i>
Rohtoraunioyrtti	<i>Symphytum officinale</i>
Ruskolilja	<i>Lilium bulbiferum</i>
Saksankurjenmiekkä	<i>Iris germanica</i>
Tarhaillakko	<i>Hesperis matronalis</i>
Tulppaani	<i>Tulipa</i>
Ukonhattu	<i>Aconitum napellus</i>
Valkonarsissi	<i>Narcissus poeticus</i>
Varjolilja	<i>Lilium martagon</i>

1700-LUVULLA VIJELYYN TULLEITA PERENNOJA

Väritettynä Lepaalla 1950-luvulla viljeltyt perennat.

Harakankello	<i>Campanula patula</i>
Harjaneilikka	<i>Dianthus barbatus</i>
Jalokiurunkannus	<i>Corydalis nobilis</i>
Kanadanpiisku	<i>Solidago canadensis</i>
Keisarinpikarililja	<i>Fritillaria imperialis</i>
Lehtosinilatva	<i>Polemonium caeruleum</i>
Rauniokilikka	<i>Cymbalaria muralis</i>
Rusopäivänlilja	<i>Hemerocallis fulva</i>
Ruusumalva	<i>Malva alcea</i>
Sinipellava	<i>Linum perenne</i>
Tarhasinivalvatti	<i>Cicerbita macrophylla</i>
Tiikerililja	<i>Lilium tigrinum</i>
Tähkälaventeli	<i>Lavandula officinalis</i>
Tähkätädyke	<i>Veronica spicata</i>
Ukonkello	<i>Campanula latifolia</i>
Valkokarhunköynnös	<i>Calystegia sepium</i>
Verikurjenpolvi	<i>Geranium sanguineum</i>
Vuohenkello	<i>Campanula rapunculoides</i>

1800-LUVULLA VIJELYYN TULLEITA PERENNOJA

Väritettynä Lepaalla 1950-luvulla viljeltyt perennat.

Arovuokko	<i>Anemone sylvestris</i>
Euroopanalppitähti	<i>Leontopodium alpinum</i>
Idänsinililja	<i>Scilla sibirica</i>
Isokonnantatar	<i>Persicaria bistorta</i>
Isomaksaruoho	<i>Hylotelephium telephium</i>
Kaukasianmaksaruoho	<i>Sedum spurium</i>
Kaunopunahattu	<i>Echinacea purpurea</i>
Keltakannusruoho	<i>Linaria vulgaris</i>
Keltalilja	<i>Lilium monadelphum</i>
Keltamaksaruoho	<i>Sedum acre</i>
Keltapäivänlilja	<i>Hemerocallis lilioasphodelus</i>
Kevätkaihonkukka	<i>Omphalodes verna</i>
Kevätvuohenjuuri	<i>Doronicum orientale</i>
Komealupiini	<i>Lupinus polyphyllus</i>
Koreakärsämö	<i>Achillea ptarmica f. multiplex</i>
Kultapallo	<i>Rudbeckia laciniata 'Gold-ball'</i>
Kultapäivännouto	<i>Helianthemum nummularium</i>
Kyläneidonkieli	<i>Echium vulgare</i>
Maariankello	<i>Campanula album</i>
Mongolianmaksaruoho	<i>Sedum hybridum</i>
Mustakoiranköynnös	<i>Bryonia alba</i>
Myskimalva	<i>Malva moschata</i>
Mäkimeirami	<i>Origanum vulgare</i>
Nukkapähkämö	<i>Stachys byzantina</i>
Ojakärsämö	<i>Achillea ptarmica</i>
Patjarikko	<i>Saxifraga x arendsii</i>
Pietaryrtti	<i>Tanacetum vulgare</i>
Puistolemmikki	<i>Myosotis sylvatica</i>
Puistolumikello	<i>Galanthus nivalis</i>
Punapäivänkakkara	<i>Tanacetum coccineum</i>
Rohtosormustinkukka	<i>Digitalis purpurea</i>
Rohtosuopayrtti	<i>Saponaria officinalis</i>
Rönsyakankaali	<i>Ajuga reptans</i>
Siperiankurjenmiekkä	<i>Iris sibirica</i>
Siperianmaksaruoho	<i>Sedum aizoon</i>
Suomentatar	<i>Aconogon x fennicum</i>
Syysasteri	<i>Aster novi-belgii</i>
Syysleimu	<i>Phlox paniculata</i>

Särkynyt sydän	<i>Lamprocapnos spectabilis</i>
Särmämaksaruoho	<i>Sedum sexangulare</i>
Talventähti	<i>Eranthis hyemalis</i>
Tarhaidänunikko	<i>Papaver orientale</i>
Tarhakylmänkukka	<i>Pulsatilla vulgaris</i>
Tarhapioni	<i>Paeonia x festiva</i>
Tarharaunioyrtti	<i>Symphytum asperum</i>
Turkestaninmaksaruoho	<i>Sedum ewersii</i>
Törmäkatkero	<i>Gentiana septemfida</i>
Ukkomansikka	<i>Fragaria moschata</i>
Valkomaksaruoho	<i>Sedum album</i>
Valkopeippi	<i>Lamium album</i>
Viiruhelppi	<i>Phalaris arundinacea</i>
Vuorikaunokki	<i>Centaurea montana</i>

1900-LUVUN ALUSSA VIILJELYYN TULLEITA PERENNOJA

Väritettynä Lepaalla 1950-luvulla viljeltyt perennat.

Alppiröyhytatar	<i>Aconogonon alpinum</i>
Asterit	<i>Aster</i>
Helminukkajäkärä	<i>Anaphalis margaritacea</i>
Herttavuorenkilpi	<i>Bergenia cordifolia</i>
Hopeahärkki	<i>Cerastium tomentosum</i>
Isoinkarvillea	<i>Incarvillea delavayi</i>
Jaloangervot	<i>Astilbe arendsii</i>
Jalopähkämö	<i>Stachys macrantha</i>
Kaitaröyhytatar	<i>Aconogonon divaricatum</i>
Korallikeijunkukka	<i>Heuchera sanguinea</i>
Koreahohdekukka	<i>Helenium hoopesii</i>
Kuunliljat	<i>Hosta</i>
Piiskut	<i>Solidago</i>
Punatähkä	<i>Liatris spicata</i>
Sammalleimu	<i>Phlox subulata</i>
Sinipallo-ohdake	<i>Echinops bannaticus</i>
Suikeroalpi	<i>Lysimachia nummularia</i>
Tarha-alpi	<i>Lysimachia punctata</i>
Tarhakalliokieli	<i>Polygonatum x hybridum</i>
Tarhakultakärsämö	<i>Achillea filipendulina</i>
Tulikellukka	<i>Geum coccineum</i>
Unelmatädyke	<i>Veronica gentianoides</i>